

Világ proletárjai, egyesüljetek!

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XVIII. évfolyam 2. (134.) szám

2014. október

Tartalom

SZÁSZ GÁBOR: Az egy főre jutó jövedelmek alakulásának 25 éve és a szegénység (A rendszerváltás évfordulójára).....	2
HARSÁNYI IVÁN: Korporativizmus – Konferencia a Kossuth Klubban (2013. október 26.).....	4
HARSÁNYI IVÁN: A Nemzeti Pedagógus Kar és a történelmi korporativizmus	5
PANKOVITS JÓZSEF: A Carta del Lavoro (A Munka Chartája) létrejöttének történeti körülményei	8
VONYÓ JÓZSEF: Gömbös Gyula és a korporativizmus.....	11
FÁBRY BÉLA: A Nemzeti Pedagógus Kar helye és szerepe az orbáni állam totális oktatási rendszerében	15
SZÁSZ GÁBOR: A felsőoktatás néhány aktuális problémájáról	17
MORVA TAMÁS: A tervezés és a piac a szocializmus építésének eljövendő időszakában.....	18
URI AVNERY: Vakon Gázában	21
WILLIAM RIVER PITT: Örök háború (ISIS)	24
Nagyító	24
A Marx Károly Társaság közleményei.....	26

A rendszerváltás évfordulójára

SZÁSZ GÁBOR

Az egy főre jutó jövedelmek alakulásának 25 éve és a szegénység

A hazai háztartások egy főre jutó havi jövedelmének népességi tizedeken, idegen szóval *deciliseken* belüli átlagát tartalmazza az 1. táblázat. Egy decilisben kb. 1 millió lakos van. Az infláció miatt az abszolút forintadatok *láttszólag* kedvező képet mutatnak, hiszen a 2008-as világgazdasági válságig még az alsó tizedben is növekszenek a számok. (A 2013-as adatokat lapzártánkkor még nem hozta nyilvánosságra a KSH.)

1. táblázat: A lakossági jövedelmek megoszlása decilisek szerint (Ft)

	1987	1992	1996	2000	2003	2005	2007	2009	2012
Az egyes személyi decilisek átlagjövedelmei									
Alsó decilis	2352	3653	5707	10668	17149	20803	24205	23193	21820
2.	3161	5612	8751	16278	26177	31108	35628	36363	38042
3.	3621	6556	10986	19830	32247	38335	44035	46048	49320
4.	4043	7293	12855	23210	38097	44948	51144	53632	60154
5.	4479	7994	14602	26425	43417	51408	57923	62042	71282
6.	4944	8711	16325	29712	48441	57260	64992	70661	80588
7.	5499	9715	18134	33318	54778	64300	71818	78978	90821
8.	6208	11112	20737	38276	63190	73726	81400	90642	103856
9.	7301	13440	25352	46741	76771	91070	97717	109480	126458
Felső decilis	11014	21776	42835	80752	138885	158497	163955	167167	196625
Átlag	5262	9587	17627	32517	53900	63117	69258	73816	83885

Források: 1987: KSH Jövedelem Felvétel, 1992, 1996: Magyar Háztartás Panel, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2012: TÁRKI Háztartás Monitor.

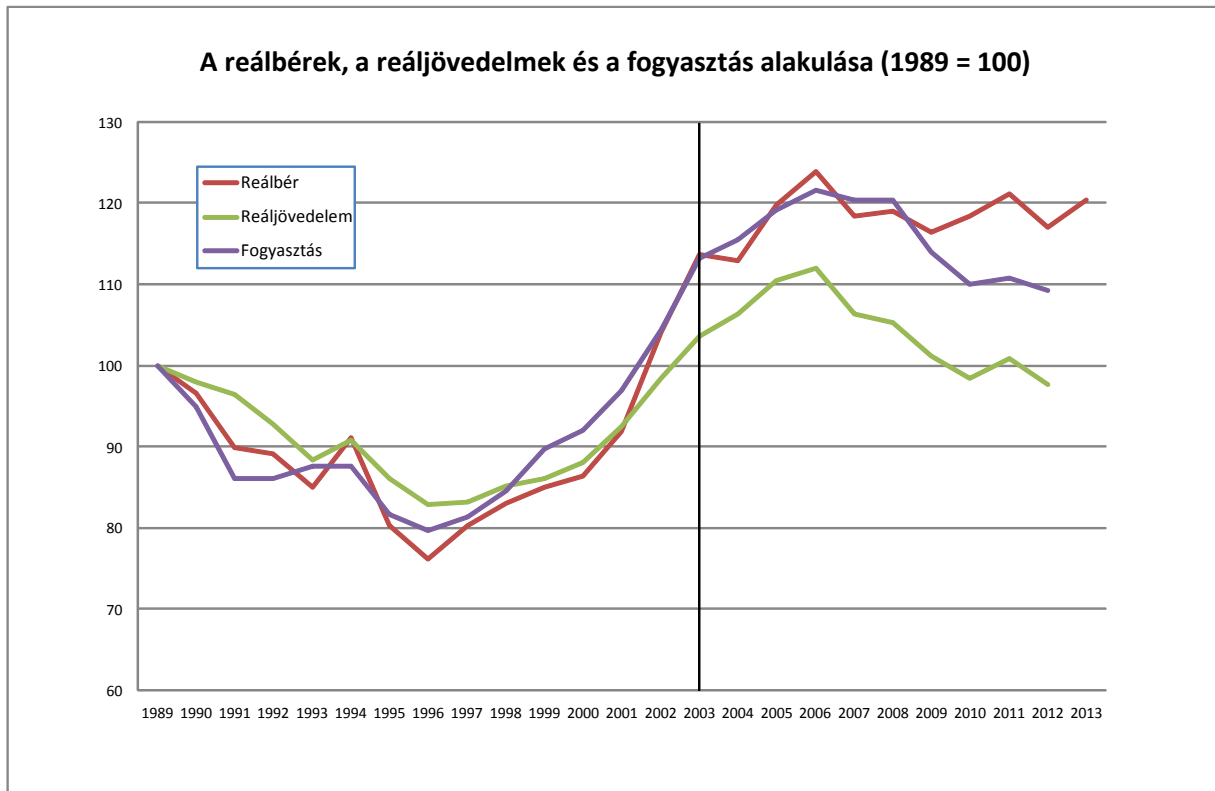
Valójában az egy főre jutó – inflációval korrigált – átlagos reálbér egy elveszett évtized után, csak a kétezres évek elején érte el a rendszerváltás előtti szintet (lásd a következő grafikont).

Mint látható, 2005 táján a *reálbér* országos átlaga 20%-kal lett magasabb, mint a rendszerváltás idején volt, majd a további években – némi megingás után – ezen a szinten stagnált (lásd a piros vonalat). A lakosság *összfogyasztása* (ideértve a tőkésekét is) hasonlóan alakult, de a globális válság kezdetétől, 2008-tól csökkenni kezdett (lásd a lila vonalat). Ennek az az oka, hogy a lakosság *reáljövedelme* (bérjövedelem + szociális ellátás + kivett tőkehaszon) összességében visszaesett 2007-től (zöld vonal). Ez utóbbinak az a fő magyarázata, hogy a központi költségvetés szociális kiadásainak reálértéke meredeken csökkenni kezdett. *Összességében a kimutatott reáljövedelem tehát némileg az 1989-es szintje alatt volt 2012-ben, azaz 23 „elveszett” év múltán. A lakossági fogyasztás e közel negyedszázad alatt minimálisan, 10%-kal nőtt (a tőkések luxusfogyasztásával együtt).*

Ugyanakkor a magyar társadalomban robbanásszerűen megnöttek a jövedelmi és szociális különbségek, ezért a lakosság jelentős hányada elszegényedett, hatoda pedig leszakadt a társadalomról, kirekesztettségben él. Erről lesz szó alább a statisztikák alapján.

Az Európai Unióban használt eljárás szerint a szegénységi küszöb a *medián* 60%-a. A medián olyan speciális helyzetmutató szám, amely alatt és felett a vizsgált ismérv szerint sorba rendezett egyedek száma egyenlő. (A medián kissé eltér az összes magyar családra számított átlagjövedelemtől.) Az 1. táblázatból a mediánt közelítőleg úgy számítjuk ki, hogy az 5. és a 6. decilishez tartozó számokat átlagoljuk. A 2. táblázat százalékosan mutatja a jövedelem decilisbeli átlagát az adott év (országos) medi-

ánjához viszonyítva. Az EU szerinti szegénységi küszöb (a 60%) alatti viszonyszámok celláit más háttérrel különböztettük meg a többitől.

Forrás: Annamária Artner: Economic success without well-being? The case of Hungary. (Gazdasági sikeresség jólét nélkül? Magyarország esete.) MTA KRTK Világgazdasági Intézet, 2014. Kézirat, 10. o. A szerző saját számítása és szerkesztése a KSH adatai alapján.

A táblázat alsó és második decilisében az EU-szerinti szegénységi küszöbben az ugrás 1992 és 1996 között történt, amikor a rendszerváltozás előttinek 56%-ára csökkent az ipari termelés és a mezőgazdasági nagyüzemek többsége már megszűnt, ezáltal a termésátlagok 33%-kal estek. Ebben az időszakban a munkanélküliség az 1989-es szintnek több mint tízszeresére növekedett. A későbbi években az ipari termelés lassan növekedett, de a munkanélküliség máig a legfontosabb társadalmi problémánk maradt.

Az Európai Unió módszertana azonban szelídíti a valós helyzet drámaiságát. A Központi Statisztikai Hivatal a tényleges létminimumhoz szükséges kiadások alapján saját statisztikát is publikál. A létminimum havi összege családnagyságtól függően 85-100ezer forint egy főre számítva. Így vizsgálva, a szegények száma a rendszerváltástól kezdve 2010-ig minden kormány idején nőtt, akkor a létminimumon és alatta tengődők száma fokozatosan elérte a 3,7 millió főt. A második Orbán kormány idején az elszegényedés hirtelen gyorsult, 2013 végén a KSH szerint már 4,6 millió magyar ember élt a létminimumon, illetve alatta. Az EU adatai szerint – fentebb szerepel – a lakosság közel 20%-a számít szegénynek, a KSH szerint 46%-a, azaz a lakosság majdnem fele. Ugyanakkor a KSH bizonyos fogyasztói mutatók alapján (ezek egyike például, hogy egy héten hányszor esznek húst) az ún. mélyszegénységet is kimutatja, mely kb. 1,5 millió főre terjed ki. Utóbbiak nagy része strukturálisan vagy abszolút értelemben alultáplált. Több százezer gyermek éheznek azon a Magyarországon, amely 25 éve még a világ legfontosabb élelmiszerexportőr országai közé tartozott...

2. táblázat: A lakossági jövedelmi decilisek összehasonlítása

(A medián forintban = 100%; a jövedelmi olló a felső és az alsó decilis hányadosa)

	1987	1992	1996	2000	2003	2005	2007	2009	2012
Az egyes személyi decilisek átlagjövedelmei									
Median:	4712	8353	15464	28069	45929	54334	61458	66352	75935
Alsó decilis	49,92%	43,74%	36,91%	38,01%	37,34%	38,29%	39,38%	34,95%	28,74%
2.	67,09%	67,19%	56,59%	57,99%	56,99%	57,25%	57,97%	54,80%	50,10%
3.	76,85%	78,49%	71,04%	70,65%	70,21%	70,55%	71,65%	69,40%	64,95%
4.	85,81%	87,32%	83,13%	82,69%	82,95%	82,73%	83,22%	80,83%	79,22%
5.	95,07%	95,71%	94,43%	94,14%	94,53%	94,61%	94,25%	93,51%	93,87%
6.	104,93%	104,29%	105,57%	105,86%	105,47%	105,39%	105,75%	106,49%	106,13%
7.	116,71%	116,31%	117,27%	118,70%	119,27%	118,34%	116,86%	119,03%	119,60%
8.	131,76%	133,04%	134,10%	136,37%	137,58%	135,69%	132,45%	136,61%	136,77%
9.	154,96%	160,91%	163,95%	166,52%	167,15%	167,61%	159,00%	165,00%	166,53%
Felső decilis	233,77%	260,71%	277,01%	287,70%	302,39%	291,71%	266,84%	251,94%	258,94%
Jövedelmi olló:	4,7	6,0	7,5	7,6	8,1	7,6	6,8	7,2	9,0

Visszatérve a 2. táblázathoz, a táblázat utolsó sorában az ún. *jövedelmi olló* viszonyszámát tüntettük fel. Ez a felső decilisbeli és az alsó decilisbeli szám hányadosa, azaz azt mutatja, hogy a felső decilis az alsó decilis jövedelmének hányszorosához jut hozzá. Ez a fontos egyenlőtlenségi mutató 25 év alatt kb. a duplájára nőtt. 2005-től 2007-ig azonban csökkent, majd a válság nyomán 2009-ben kis mértékben ismét növekedni kezdett, végül a második Orbán kormány adópolitikájának hatására számottevően megnőtt, mert az egykulcsos személyi jövedelemadó a szegényektől csoportosított át jövedelmeket a gazdagokhoz. Már az első Orbán kormány idején is volt némi jövedelem-átcsoportosítás a szegényektől a gazdagokhoz. E folyamatot tehát a 2000-es évek közepén sikerült megfordítani az MSZP-SZDSZ koalíciós kormányok idején, de ezt a társadalmilag kedvező tendenciát megtörte a 2008 őszi kulmináló pénzügyi-gazdasági világválság, majd az Orbán éra durván szegényellenes és gazdag-támogató adópolitikája.

Ételosztás

HARSÁNYI IVÁN

Korporativizmus – Konferencia a Kossuth Klubban (2013. október 26.)

A Marx Károly Társaság kezdeményezésére és segítségével az „Eszmélet” folyóirat szerkesztősége és a Magyar Antifasiszta Liga szervezte meg a konferenciát. A kezdeményezést az indokolta, hogy 2013 során a kormányzat – szelektív, de széles frontú – támadást indított a dolgozó emberek független érdekvédelmének a hatástalanítására. A törekvés nem volt új, fő éle a szakszervezetek és munkahelyi csoportjaik ellen irányult. Ami a kérdés napirendre tűzését, történelmi és aktuális elemzését időszűrvé tette, az a Magyar Rendvédelmi Kar és a Nemzeti Pedagógus Kar (NPK) létrehozására irányuló konkrét lépések egymásutánja volt. Az utóbbi arra szolgált, hogy az óvónőket, valamint az általános és középiskolai tanárokat egyetlen, kényszerszereplő országos testületbe tömörítse, szoros állami kézben tartásukat jogilag alátámassza, a részükről megnyilvánuló esetleges kritikát pedig szankcionálja, végső fokon kriminalizálja.

A kormányzat az NPK megalakításához úgy fogott hozzá, hogy az erről szóló törvény még csak kidolgozás alatt állt. A 2013–2014-es tanév kezdetén a folyamat fölgyorsult: minden pedagógussal aláíratták a csatlakozást. Időközben kiderült, hogy a hivatásrendiség (korporativizmus) ebben az esetben is csak a szervezeti keret; a lépés tartalma a fennálló politikai kurzusnak és ideológiájának a törvényben biztosított védelme.

Az alábbiakban a konferencián elhangzott előadások rövid összefoglalói olvashatók.

HARSÁNYI IVÁN

A Nemzeti Pedagógus Kar és a történelmi korporativizmus

A magyar sajtó erre érzékeny része tele van a polgári jogállam szerkezeti elemeinek fideszes megsemmisítését bemutató és bíráló írásokkal. Ezek jogos megnyilvánulások, de jóval kisebb súlyú a munkaügyek és a szociális gondoskodás területén már bekövetkezett és a továbbiakra nézve kilátásba helyezett rombolás elleni tiltakozás. Az agrár- és az ipari-kereskedelmi kamara kötelező tagságát is csak mérsékelt fejcsóválással vette tudomásul még az érintettek nagy része is. Úgy gondolom, nem aránytévésztés, ha a Pedagógus Kar felállítását az érdekképviselő és az érdekérvényesítés csorbitásának ezeknél is súlyosabb, a felnövő nemzedékek és az egész társadalom elleni merényletként értékelem. Ám ez a rövid széljegyzet alkalmatlan arra, hogy a korporativizmus térben és időben rendkívül kiterjedt kérdését alaposan körüljárja. Csupán egy-két olyan mozzanatára szeretnék kitérni, amelynek a tisztázása, sürgőssége folytán, nem tűr halasztást.

Ismeretes, hogy a kormányzat 2013. szeptember 1-jére meghirdette a pedagógus életpálya kodifikálását és intézkedéseinek jelentős fizetésemeléssel is édesített bevezetését. Ezzel egyidejűleg kívánta bevezetni a pedagógusok hivatásrendjének, a *Nemzeti Pedagógus Karnak (NPK)* az intézmény(rendszer)ét. Ez kötelező tagságú (automatikus) részvételt ír elő minden pedagógus számára, ami egyben az iskolai alkalmazás feltétele is. Ki is lehet zárni belőle azokat a pedagógusokat, akik a tagság erősen korlátozó jellegű követelményrendszerének nem felelnek meg, ami nyilván állásvesztéssel is jár.

Nem tudom, mi a nagyobb baj: az-e, hogy 1. ennek a manővernek a jelentőségét az érdekelték többsége nem látja át, illetve (óvatosságból, félelemből vagy restségből) érdekeiket felismerve sem tiltakoznak ellene minden erejükkel; vagy az, hogy 2. egy kiépülő teljes körű hivatásrendi állam felé tett

nagy jelentőségű lépésként, más hasonló lépésekkel együtt nem látják meg benne a demokratikus politikai rendszer további lopódkodó felforgatásának fontos állomását. Ehhez bizonyára hozzájárult, hogy *bevezetését összekötötték a társadalom különböző rétegeitől vagy egészétől különböző címeken a központi kasszába beszivattyúzott anyagi eszközökből finanszírozott, korlátai ellenére jelentősnek tűnő béremeléssel.*

Az intézkedés körüli ideológiai vitában az NPK gondolatát mind hívei, mind egyes ellenzői (eltérő előjellel és érzelmekkel) a katolikus szociális tanítás korporatív elveire, a XIII. Leó által kibocsátott *Rerum Novarum* (1891), illetve a XI. Pius által kiadott *Quadragesimo anno* (1931) című pápai enciklikákra vezetik vissza, dicsérik vagy elutasítják.

A független, osztályjellegű munkásszerveződések szempontjából természetesen a korporatív eszmének és szervezési következményeinek ez a keresztényszociális változata is visszás, lévén, hogy a dolgozók érdekeinek öntörvényű védelmét egyetlen, a munkáltatókkal közös (tehát az anyagi erőviszonyok nagy eltérése folytán spontán belső alárendeltségi viszonyokat létrehozó) szervezet csatornába kívánja terelni. A maga idején sem volt titok, hogy a keresztény hivatásrendi gondolat a nagyra nőtt munkásréteg szervezettségének növekedésétől megrettent világi és egyházi elit érdekeit szolgálja, *csökkentve a munkás és alkalmazotti érdekvédelem ütőerejét.* Ezt tükrözte, hogy a nyomában létrejövő keresztény és keresztényen (mert a gondolatot nagyon hamar a protestáns egyházak is magukévá tették) szakszervezetek ellenezték az élesebb harci formákat, például a munkabeszüntetéseket, mint az érdekvédelem eszközeit. Ezt csak imitt-amott sikerült érvényesíteniük: hol a keresztény szakszervezetek elkeseredett tagjai nem tartották be, hol maguk a tagvesztéstől tartó, a szervezett dolgozók körében mindig és mindenütt kisebbségben maradó szervezeteik szegték meg. Az is igaz, hogy soha sehol nem sikerült kiszorítaniuk az osztályszemléletű szakszervezeteket, ahol és amíg azok törvényesen működhettek. Ám a mai helyzet legfontosabb vonatkozása nem ez, hanem az, hogy *a Nemzeti Pedagógus Kar létesítése nem hozható közvetlen összefüggésbe a keresztény szociális tanítással,* és túlnyomórészt az erre vonatkozó magas egyházi állásfoglalásokkal sem. Ez a gyakorlat ugyanis nem vezethető le azokból, sőt, nem kis mértékben ellentétes velük. Ennek belátásához több mint elegendő születésük dióhéjban kifejtett történelmi beágyazása.

XIII. Leó pápa 1891-es enciklikáját egy olyan egyház bocsátotta ki, amely nemhogy szövetségben, hanem diplomáciai kapcsolatban, sőt beszélő viszonyban sem volt a kormánnyal és az állammal, amelynek a területén működött. Miután a királyság csapatai két részletben (1860-ban, illetve 1870-ben) meghódították, és a vezető olasz állammal, előbb a Szárd Piemonti Királysággal, majd az Olasz Királysággal egyesítették az Egyházi Állam területeit, a Szentszék és az olasz katolikus egyház, illetve a hangsúlyozottan liberális, laikus olasz állam között 69 éves mosolyszünet állt be. Az olasz területek túlnyomó részét egyesítő Risorgimento nyomán az ország székhelyét II. Viktor Emánuel előbb Torinóból Firenzébe, majd 1870-ben onnan Rómába tette át. A Szentszék számára csak egy nagyobb épületegyüttes és környéke (a Laterán) maradt meg; a Szentszék világi állam jellege megszűnt. Az olasz kormány följárnlotta ugyan, hogy kárpótlásul rendszeresen kifizeti az Egyházi Állam addigi éves költségvetési bevételeit, de IX. Pius ezt elutasította: „a Laterán foglyának” nyilvánította magát, és kiátkozta a felszabadító hősként ünnepelt királyt. (A pápaság általános reagálásához lásd az „Ubi nos” enciklikát.) A pápa megtiltotta egyháza tisztségviselőinek a szerepvállalást az új állam szerveiben és testületeiben, és eltanácsolta a hívőket a parlamenti választásokon való részvételtől („Non expedit” pápai körlevél). A *Rerum Novarum* terjedelmes szövegében sincs egy szó se arról, hogy a munkások és a munkáltatók általa javasolt hivatásrendi testületeiben az állam bármilyen szerepet is vállalhatna az érdekegyeztetésben. Ez egyébként is összeegyeztethetetlen lett volna a katolikus szociális tanítással

azzal az elvével, hogy minden alsóbb szinteken megoldható kérdést a legközelebb eső helyszíneken kell megoldani, ahol az ehhez szükséges információk közvetlenül rendelkezésre állnak (szubszidiaritás).

Tulajdonképpen az ugyancsak emlegetett 1931-es Quadragesimo anno enciklika is rossz párhuzam. Az olasz fasiszta kormányzat 1924-re már nagyjából sarokba szorította az osztály-szakszervezeteket, sőt fölsozlatta a jelentéktelen fasiszta és a jelentősebb keresztény szakszervezeteket is, hogy 1927-ben helyükre az Alfredo Rocco-féle Carta del lavoro (Munkakarta) által létesített hivatásrendeket tegye. Ebbe semmilyen formában nem vonta be az egyházat és szakmai szervezeteit, hacsak abban a közvetett formában nem, hogy ezek korábbi tagjainak is be kellett tagolódniuk a korporációkba. Bár a fasiszta hatalomátvétel (1922 októbere) után Mussolini bevezette a kötelező iskolai vallásoktatást, csak 1929-ben jött létre a Szentszék és az olasz katolikus egyház megállapodása az olasz állammal. Az erről szóló lateráni egyezmény a katolicizmust ekkor nyilvánította államvallássá. A Szentszék bevasalta az állam 1870 óta fölgyúlt többmilliárdos „tartozását” is. 1931-ben, a negyvenedik évfordulón (Quadragesimo anno) XI. Pius tehát kész helyzet előtt állt, nélküle születtek meg a szociális és munkaügyek kezelésére alapított fasiszta hivatásrendek. Már csak utódvédharcokat folytathatott, akkoriban éppen azért, hogy a katolikus ifjúsági szervezetek maradványainak némi, államilag ellenőrzött önmozgását fenntarthassa, szigorúan politikamentes alapon.

A korporativizmus felé mutató lépéseket gyakran – és tévesen – keverik össze automatikusan a fasiszta hivatásrendi építményeivel. Amikor a 2002. évi választások után Medgyessy miniszterelnök (ötletszerűen) fölvetette, hogy talán létre kellene hozni a parlament második kamaráját, ahol a nagy társadalmi csoportok (szociális rétegek, nemzeti kisebbségek, véleményalkotó civil szervezetek stb.) védelmezhetnék érdekeiket, a jobboldali sajtó szemforgatóan azonnal Mussolini ötletének a fölmelegítésével vádolta.¹ Érdekesen ismétlődött ez meg 2013 derekán, amikor Miloš Zeman cseh szociáldemokrata köztársasági elnök azt találta mondani, hogy az általa szükségesnek tartott szakértői kormányban „a munkaadók és a munkavállalók képviselői is helyt kapnának”. Erre válaszolt Karel Schwarzenberg, az addigi koalícióban részt vevő TOP 09 párt elnöke úgy, hogy „ez érdekes visszatérés a korporatív államhoz”. Mint mondta, „Benito Mussolini Olaszországban, Franco tábornok Spanyolországban, Salazar tábornok Portugáliában egyaránt arra a következtetésre jutottak, hogy a politikai pártok feleslegesek, s az államot a munkavállalói és a munkaadói oldal együttműködésére kell építeni. Az utóbbi évtizedekben általános volt a vélemény, hogy ezt a modellt az utóbbi évtizedekben túlhaladta az idő.”² Attól eltekintve, hogy a diktátor Salazar persze nem tábornok, hanem coimbrai egyetemi tanár volt (nem Duce, hanem „O Doutor”), ez az összevetés is teljesen alaptalan, mivel összetolja a fasiszta hivatásrendeket „az utóbbi évtizedekben” nagyon is élénk háromoldalú (tripartit) neokorporativista megoldásokkal, amelyek jó esetben demokratikus tartalommal is megtölthetők. Nem véletlen, hogy már az első Orbán-kormány első intézkedéseinek egyikeként sietve felszámolta az ilyen céllal létesített, zökkenőkkel ugyan, de működő Gazdasági-Szociális Tanács együttdöntési jogosítványait. Egyébként létezik ilyen szerv Csehországban is, 2013. június 24-i ülésén maga Zeman elnök is jelen volt.³

¹ Erre reagáltam akkor a „Népszabadság”-ban egy olvasói levéllel „Hogy jön ide Mussolini?” címmel, kifejtve: az olasz fasiszta korporációkkal az volt a baj, hogy ezeket az állam oktrojálta rá a szociális partnerekre, és az állam irányította.

² Idézte Kokes János, az MTI prágai tudósítója 2013. június 24-i hírügynökségi jelentésében.

³ Lásd ugyanott.

A lényeg tehát az, hogy – mint az említett jobboldali diktatúrákban – az illetékes államtitkár asszony *az állam, a kormány nevében*, az érintett szereplőkkel nem egyeztetve hirdette meg a pedagógusok hivatásrendjének a megalakítását, és kezdte meg, utólagos konzultációkra sem adva lehetőséget, ennek az intézménynek a bevezetését.

Állíthatjuk-e, hogy ezzel a fasiszta korporativizmus kopogtatott be hozzánk? Ez nem volna ésszerű. Ehhez ugyanis az kellene, hogy maga a kezdeményező állam fasiszta legyen. Ezt ma nem mondhatjuk el. Azt is szem előtt kell tartanunk, hogy a fasiszta hivatásrendiségnek is voltak eltérő típusai, amelyek különböző autoriter vagy totalitárius fokozatokat reprezentáltak. Az osztrák Dollfuss–Schuschnigg-rendszer például – a német nemzetiszocialistákétól eltérően – az Anschluss előtti években (1933–1938) nem folytatott véres leszámolást a betiltott osztályszakszervezetek vezetői és aktív tagjai sorában, inkább az érdekvédelem jogi elfojtását alkalmazta. Mint az osztrák szociáldemokrácia kiemelkedő vezetője, Otto Bauer jellemezte: „Es ist Faschismus, mit Schlamperei gemildert...”⁴

Mi a helyzet a magyarországi történeti előzményekkel?

Az 1930-as években a Gömbös-kormányzat tett erőfeszítéseket a szabad szakszervezetek kiküszöbölésére, illetve az egész magyar politikai felépítmény korporatív átépítésére.⁵ Az érdekvédelem terén a hivatásrendi jellegű Nemzeti Munkaközpont létrehozása ezt készítette elő.⁶ A szakszervezetek makacs ellenállása mellett ennek az általánossá tételét a magyar elit más elemeinek viszolygása lassította le, majd Gömbös súlyos betegsége és halála hiúsította meg.

Hogy akkor mi a feladat?

Mindenekelőtt tudatosítani kell az NPK létrehozásának történelmi hátterét, és szükségszerű irányultságát, beleillesztve a korporatív megoldások mozaikszerű terjedésébe, amely adott pillanatban akár egységes rendszerré szerelhető össze.

Szűkebb értelemben a pedagógusok elé kell tárni, hogy az NPK révén összezárulhat körülöttük egy kordon, amely létbiztonságukat, lelkiismereti szabadságukat, szakmai és társadalmi presztízsüket súlyosan fenyegeti, és amelynek a szétfeszítésére később egyre kisebb lesz a lehetőség.

PANKOVITS JÓZSEF

A Carta del Lavoro (A Munka Chartája) létrejöttének történeti körülményei

Az olasz Munka Chartája és a magyar Nemzeti Pedagógus Kar (illetve más, hasonló szakmai szervezetek) közötti párhuzam nyilvánvaló; erre utalt a konferencia csaknem minden előadója. Még nem születtek reális, pontos magyarázatok arra nézve, honnan erednek manapság elég nagy számban az olasz–magyar közéleti, kulturális és egyéb párhuzamok. Ezek között a Forza Italia–Hajrá Magyarország szinte smafu a korporativizmus megalapozott gyanúját keltő Nemzeti Pedagógus Kar és egykori olasz megfelelője közötti kapcsolódáshoz képest, ugyanis az annak idején fasizált és korporativizált olasz pedagógus szakszervezet elvei és felépítése úgyszólván szó szerint megegyezik ezzel a magyar torzszüleménnyel. Persze nem mellőzhető közös vonás a maffia széleskörű elterjedtsége, a korrupció burjánzása és más riasztó példák, de ezúttal tegyük mégis első helyre a korporatív megoldásra hajazó Nemzeti Pedagógus Kart.

⁴ „Ez hanyagság által enyhített fasizmus.”

⁵ Erről lásd Vonyó József: „Lopakodó diktatúra kísérlete. Nyolcvan évvel ezelőtt a kétharmad sem volt elég Gömbös Gyulának.” *Népszabadság*, 2013. június 22.

⁶ Az utóbbi években a pécsi Erőss Zsolt tanulmányozta ezt.

Mussolini államrendszerének ismert központi intézményi eleme volt a korporációs szakszervezeti struktúra. Ismeretes az is, hogy a korporációk intézményesítése összekapcsolódik az eredeti szakszervezeti mozgalommal. Ezért azt kell szemügyre venni, milyen szakszervezeti előzmények és körülmények teremtették meg, illetve teljesítették ki a korporációk létrejöttének feltételeit. Az életkora miatt viszonylag ifjúnak mondható olasz államban – ilyen entitásként 1860 óta létezett – a szakszervezeti mozgalom kezdetben ígéretesen fejlődött, jóllehet eleinte árnyat vetett rá az elvi bizonytalanság, a szervezést nehezítő szétszórtság és a sokféle partikularizmus. Az első szakszervezeti típusú érdekvédelmi egyesülések, melyek húsba-, sőt életbevágó igényeket elégítettek ki, még a 19. század végén alakultak meg „munkakamara” elnevezéssel. A milánói munkakamarát 1891-ben alapították. E szakszervezeti ősök alakulásuk pillanatában és első fejlődési szakaszukban közvetítő szerepet vállaltak a munkavállalók és a munkaadók között, csak később edződtek osztályharcos szervezetekké, s ez a jellegzetességük aztán egyre határozottabb formát öltött. Még később – az első világháborús kataklizmához közeledve – az egész olasz munkásmozgalomra jellemző ideológiai irányzatok villongásai érthetően nem vitték előre a szakszervezeti mozgalom konkrét és eredményes politikai kibontakoztatását sem. Az egész mozgalom a forradalmi, álforradalmi, anarchista és reformista irányzatok, valamint variációik egymásközi viaskodásának fogságába került, csökkentve ezáltal politikai és érdekvédelmi erejét. Az ellentétek a világháború után kiéleződtek, és hozzájárultak az országot átfogó és mélyen megrázkódtató politikai válság tünetegyütteséhez. Mindez a történeti szakirodalomban alaposan elemzésnek alávetett folyamatsor, amiből kiemelendő mozzanat – a fasiszmus erőszakos fellépése mellett – lehengerlő demagógiája. Az éppen hogy színre lépő, egészen újszerű politikai képződmény remek demagógiával alkalmazta a jelszót, amely kb. úgy hangzott, hogy „ti botor szocialisták nem tudtok forradalmat csinálni, majd mi megmutatjuk, hogyan kell”. Nem véletlen, hogy a fasiszmus csatlakozásra bírt csalódott anarcho- és nem csak anarchoszindikalista csoportokat, e csoportok hipektív és esetenként kalandor egyedeit, de katasztrofális módon a szocialista párt soraiból is sikerült a maga oldalára vonnia hasonszőrű figurákat. Maga Mussolini az eklatáns példa, aki „forradalmár szocialistából” lett a pártlap, az „Avanti!” főszerkesztője, ebből a székből katapultálta magát a háború támogatójává, elárulva ezzel pártjának és osztályának határozott háborúellenes politikáját. (Felemás háborúellenességről volt szó, de a probléma nem tárgya ennek a korreferátumnak.) E zavarokkal együtt 1919 szakszervezetei nem voltak fasiszták, szocialisták voltak, ám proletárforradalmi vagy a forradalmi megoldástól ódzkodó reformista-szociáldemokrata jellegű tendenciákat képviseltek. Mindkét tendenciának létjogosultsága volt az 1919-es politikai helyzetben: vitatott és nem eldöntött történetfilozófiai kérdés, milyen mértékben volt az egyiknek, illetve a másiknak támogatottsága a munkásmozgalmi törekvésekben. Ahogy az egykor kommunista, de a pártot elhagyó Leo Valiani – a képzett és rendkívül tájékozott, több nyelven olvasó-tájékozódó történész – írta, nem volt kizárható Olaszországban (és Németországban) a munkásosztály hatalomra jutása forradalom által, de a forradalmi krízis mélysége nem érte el az orosz helyzet intenzitását; feltehetően ez lehetett az oka a forradalom elmaradásának.¹ Ebből is táplálkozott a fasiszták demagóg szólama, hogy „majd mi megmutatjuk”. Mindenesetre történelemhamisító csúsztatás az, amit Luigi Razza fasiszta parlamenti képviselő (Mussolini-mameluk) állított 1929-es parlamenti beszédében² a Munka Chartájának (Carta del lavoro) napirendi vitájában (itt e szó használata bűnös sztereotípa, mivel vita helyett jobbára a Charta és Mussolini személyének hozsannázása valósult meg). Kijelentette, hogy az 1919-es szakszervezeti

¹ Leo Valiani: *Questioni di storia del socialismo*. Giulio Einaudi editore, Torino, 1975. 93–98. o.

² L. Razza parlamenti beszédét a „Storia aperta” folyóirat 2003/2. száma közli. Ugyanitt lásd Antonio Landolfi (több, az olasz szocializmus történetéről szóló könyv, tanulmány szerzője) írását Razza képviselő pályafutásáról „A forradalmi szindikalizmustól a fasiszmusig” címmel.

harcok a fasiszta tradíció részét jelentik, ezzel támasztva alá a Chartának a fasizmus által úgymond felvállalt szakszervezeti jellegét, holott korántsem erről volt szó. Razza – ha nem pusztán csak belekotnyeleskedik a történelembe – szembenézhetett volna a tényekkel, mert közvetlenül a háború után, de a fasizmus hatalomszerzése előtt, párt-, szakszervezeti és állami szakértők valóban foglalkoztak a gondolattal, hogy a szakszervezetek vállaljanak állami feladatokat. Kiformálódott egy minimális és egy maximális program. Az előbbi szerint konzultatív és részben törvényhozói jogosultságokat adnak át állami szerveknek, melyekben szakszervezeti és állami funkcionáriusok ügködtek volna közösen. A másik szerint viszont szakmai és gazdasági kategóriák képviselőiből álló „kamarák” érdekképviseleti alapon rendelkeztek volna törvényhozói jogkörrel.³ A szándék a háború után kialakult helyzetben, a fellángoló osztályharcos szakszervezeti mozgalmak idején – gyár- és földfoglalásokkal nyomatékosítva – érthető, kifejezte a szakszervezetek erejének kanalizálására, kordában tartására irányuló állami óhajt. Mussolini – aki nem nélkülözte a szociális kérdések iránt a szocialista mozgalomban magára szedett fogékonyságot (érzékenységről túlzás lenne beszélni az ő esetében) – felkarolta ezt az eredendő ötletet, és korporációk formájában pártja, illetve állama szekerébe fogta az érdekképviselet gondolatát. A korporációk létesítésének ez volt a kizárólagos célja, amit Mussolini, a rá jellemző fellengzős retorikával leplezett, és legfőbb jogi szaktanácsadója, Alfredo Rocco diszciplinájának körmönfont eszközeivel, különféle szabályokkal és formulákkal bástyázott körül.

Mussolini sokoldalúan hajtotta végre az állam, a közélet, a társadalom mind több szegmensének fasiszálását. Tudatosan és következetesen folytatta ezt a tevékenységét, ráállítva erre egész apparátusát. 1926-tól megállás nélkül propagálta a korporációkat, azok üdvöztető szerepét és politikai jelentőségét. Több beszédében fejtegette, hogy a korporációkkal a világon még nem látott széles körű társadalmi támogatottságot szervezhet maga köré a fasiszta állam, amely vagy korporatív lesz, vagy egyáltalán nem lesz. Tónusának crescendója nőttön-nőtt, mígnem 1929-ben Rocco „szakszerű” jogalkotásának csúcsteljesítményeként megszületett a Munka Chartája. Addigra természetesen a korporációk már megszerveződtek (újabb párhuzam), számszerűleg 22 szakmára, illetve foglalkozásra kiterjesztve. Köztük mindegyik kiépült az ipari ágazat, a szolgáltatói tevékenység, a földművelés, valamint a szellemi foglalkozásokra nézve is, nem mellőzve a pedagógusokat sem. Egyébként Rocco ezzel az „alkotásával” és egész működésével is a jogi diszciplinából a diktatúra szolgálólányát hozta létre, a jogból nyújtható, nyúzzható, összevissza vonható „rágógumi” tudományt teremtett a Duce kénye-kedvére. (Vesd össze azokkal a gyerkőcökkel, akik fogazatukban rögzítik a rágógumit, nyújtják, ameddig lehet, esetleg kisebb léggömböket pukkasztanak belőle. Nem vagyok jogász, nem tudom megállapítani, hogy a magyar joggyakorlat elérte-e már a roccói nívót...)

A Munka Chartája máskülönben 30 axiómát tartalmazott. Az első tíz a korporatív államot és szervezést írta le. Mindjárt az első úgy szólt, hogy az olasz nemzet erkölcsi, politikai és gazdasági egység, amely a fasiszta államban valósul meg. A második kimondta a munka társadalmi kötelezettségét. A harmadik már nem hagyott kétséget afelől, hogy államilag egyedül a korporációkban szervezett szakszervezetek törvényesek, melyek egyben eleget tesznek „a szabad szakmai társulás” elveinek. Ehhez kapcsolódva a negyedik a kollektív szerződésekről nyilatkozva állította, hogy ezekben konkrétan kifejeződik a termelés tényezői közötti szolidaritás, mégpedig oly módon, hogy a munkavállalók és munkaadók ellentétes érdekei „megbékélnek” egymással, az ellentétek alárendelődnek a termelés felsőbbrendű érdekeinek. A Charta meghatározta azt is, hogy a munkaügyi döntőbíróságok funkcióikban, működésük jellegében hivatottak biztosítani a fenti felsőbbrendű érdekeket. A Charta tagadta a

³ Luigi Salvatorelli–Giovanni Mira: *Storia d'Italia nel periodo fascista*. Giulio Einaudi editore, Torino, 1961. 347. o.

sztrájkjogot, sőt büntettnék minősítette a munkabeszüntetést, ami még félreérthetlenebbé tette az osztályszempontoknak és az osztályharcnak a jogi kiiktatását a politikai életből, rögzítette a totalitárius államrend korporatív technikájú berendezését.

Nem kérdéses, hogy a Nemzeti Pedagógus Kar terve és eddigi gyakorlata megegyezik a korporációk szellemével és eszköztárával. A legelemibb politikai kultúra birtokában ezt csak elutasítani lehet.

VONYÓ JÓZSEF

Gömbös Gyula és a korporativizmus

A szakirodalom gyakran jellemzi a Gömbös-kormány négy évét a korporációs törekvések időszakaként. Nem ok nélkül. Közismertek az érdekképviselési rendszer kiépítését, illetve az államszervezet korporatív jellegű átalakítását célzó akkori kísérletek. S ezen a téren nem járatlan úton haladtak, hiszen a korszakból, sőt a megelőző évtizedekből számos – különböző típusú, sikeres és sikertelen – korporációs próbálkozást említhetünk Európa számos országából. Legfőbb szorgalmazója a katolikus egyház volt, XIII. Leó pápa *Rerum Novarum* enciklikájának (1891) elvei alapján, melyet negyven évvel később, a megváltozott viszonyokat elemezve továbbgondolt XI. Piusz pápa a *Quadragesimo anno* (1931) enciklikában.

Gömbös korporatív tervei azonban nem ezekből táplálkoztak. Már csak azért sem, mert az evangélikus politikus nem a katolikus egyház fejét tartotta követendő példának, sokkal inkább azt a Mussolinit, akinek nézeteivel és politikájával már az 1920-as évek első felétől szimpatizált, s miniszterelnökként nyilvánosan is példaképeként emlegetett. Az általa kiépített korporatív rendszer és állam módszereit tekintette Magyarországon is alkalmazható, a válság okozta problémák megszüntetését elősegítő megoldásnak.

1932. október elsejéig nincs jele annak, hogy foglalkoztatta volna az említett kérdés. De hogy mégis így volt, bizonyítja, hogy a miniszterelnöki bársonyszék elfoglalását követő harmadik napon a Duce-nak írt levelében – a külpolitikai és kereskedelmi kérdéseken túl – azért is kért lehetőséget a találkozásra, mert „Magyarországon a politikának erős szociális tartalmat kell adni a Carta del Lavoro elgondolásai alapján azon célkitűzéssel, hogy a szociáldemokráciának a szerepe és jelentősége a minimálisra csökkentessék”. E mondat arra utal, hogy a korporációs rendszer kiépítésével a munkásmozgalmat akarta felszámolni, illetve meggyengíteni. A konkrét tervek és megvalósult intézkedések azonban azt bizonyítják, hogy ennél sokkal többről volt szó, jelesül az egész társadalom feletti uralom megteremtéséről. Ezt a szándékot fejezte ki Gömbös gyakran emlegetett jelszava, a *nemzeti öncélúság*, mely a siker feltételének, a *nemzeti egység* megteremtésének a záloga.

Nemcsak miniszterelnökként, hanem már az 1920-as évek elején fajvédő vezérként is ebben látta a megoldás kulcsát a magyar társadalom problémáira. Ennek tartalma – a közkeletű felfogással szemben – nem a nemzeti függetlenség. Gömbös megfogalmazása szerint azt jelenti: a nemzet érdeke mindenekfelett való. Ezért az egyéneknek és a társadalom (nemzet) egyes csoportjainak alá kell rendelniük saját törekvéseiket a közös nemzeti érdeknek, mert mindenki csak így, a nemzet egészének felemelkedése révén boldogulhat. Az állam feladata pedig e nemzeti érdek érvényesítése, aminek alá kell rendelni mindent: államformát, kormányzati struktúrát, állampolgári jogokat stb. Ezt az államot nevezte Gömbös „*öncélú nemzeti állam*”-nak.

A nemzeti érdek mibenlétét sohasem határozta meg, mindig aktuális és konkrét (rész)kérdésekre hivatkozva emlegette. A tekintetben azonban nem hagyott kétséget, hogy tartalmát csakis az általa

vezérelt hatalmi centrum határozhatja meg. Lényegében ezt fejezte ki a Gömbös-kormány Nemzeti Munkatervének sokat idézett 6. pontja: „Közjogi és államigazgatási berendezkedésünket [...] úgy kívánjuk átalakítani, hogy ez a közjogi és államigazgatási berendezkedés *a nemzeti erők maximumát bocsáthassa a nemzeti célok megvalósítása végett a nemzet vezetőinek rendelkezésére.*”

Az „*öncélú nemzeti állam*” megteremtését szolgálták azok az államszervezet átalakítására irányuló tervek, melyeket alig fél évvel kinevezése után, 1933 februárjában ismertetett három miniszterével. Ezek egyik fontos eleme lett volna a törvényhozás összetételének módosítása, melynek során a népképviselési elvet (választás) ötvözte volna korporatív jellegű elemekkel (törvényhatóságok, érdekképviselések delegáltjai, továbbá a kormányzó által kinevezett tagok). A tervet már Lázár Andor igazságügyi miniszter és két társa is megvalósíthatatlannak tartotta. Így a kormánypárt képviselőcsoportja elé sem kerülhetett, mely – a konzervatív-liberális Bethlen Istvánt követve – ellenezte az 1920-as évek konszolidációja során kialakult szisztéma megváltoztatását.

Gömbös szemében azonban az állam csak eszköz volt – a fő cél, az egész társadalom feletti uralom megvalósításának eszköze. S nem kizárólagos eszköze. Annál is inkább, mert nem kevesebbre vágyott, mint az egész nemzet mentalitásának átformálására. Már 1920 januárjában azt nyilatkozta: a legfőbb teendő: „... *egy új nemzedék teremtése. Új magyart, gerinces, meg nem alkuvó magyar embert* alkossunk...”, s az elérendő cél „...*a magyar nemzet faji reneszánsza*”. Mindezt megerősítette 1932. október 1-jén, első miniszterelnöki nyilatkozatában: „Érzésem és elgondolásom az, hogy az *egész nemzet lelkét kell átformálni.*”

E célok megvalósítása érdekében Gömbös és hívei két, egyszerre megvalósítandó, párhuzamosan létesítendő, bár látszólag egymást „keresztező” megoldásban gondolkodtak. A nemzeti egység megteremtése érdekében „horizontálisan” és „vertikálisan” is meg akarták szervezni a társadalmat. (Gyakran hangoztatott kifejezéseik gúny tárgyává is váltak. Ellenzéki lapok egy ideig „vízszintes” és „függőleges” helyett „horizontális” és „vertikális” kategóriákba sorolták keresztrejtvényeik meghatározása-*it*.) A *horizontális* társadalomszervezés az ország egész területére kiterjedő pártszervezést jelentette. A *vertikális* viszont az olasz mintára létesítendő érdekképviselési rendszerre utalt.

A *vertikális* társadalomszervezést, az érdekképviselési rendszer kialakítását célzó végső formájában a választott mintát csekély módosításokkal másoló törvénytervezet csak 1934 végén került a kormánypárt képviselőcsoportja elé. Ennek értelmében a magyar érdekképviselések éppúgy az egyes munkakörökhöz tartozó tulajdonosokat és alkalmazottakat, munkáltatókat és munkavállalókat tömörítő, rendi jellegű organizációk lettek volna, mint az olasz korporációk. Funkciójuk is hasonló: a különböző érdekcsoportok önálló szervezésének és saját jogon történő érdekérvényesítésének megszüntetése az új érdekképviselési szerveken belüli egyeztetés révén, melyet az egész rendszert irányító központi szerv vezérel – a hatalom, azaz a kormányzat érdekei és szándékai szerint. Ez pedig a munkavállalók szakszervezeteinek, a munkáltatók (nagybirtokosok, gyáriparosok, bankok, nagykereskedők) szövetségeinek és az értelmiségi foglalkozásúak (orvosok, ügyvédek, újságírók stb.) kamaráinak felszámolását jelentette volna. Ezért is ütközött heves ellenállásba a kezdeményezés, és bukott el már a kormánypárt képviselőcsoportján belül. Gömbös az 1935-ös választási siker után, 1936 tavaszán tett ismételt kísérletet egy módosított változat elfogadtatására – újfent sikertelenül. Így a vertikális társadalomszervezési kísérlet kudarcot vallott.

Sikereket hozott azonban a *horizontális* társadalomszervezés, melyet a kormánypárt által valószínűsített meg, területi alapon, közigazgatási (törvényhatóságok) és politikai (választókerületek, szavazókörök) területi egységek szerint.

Gömbös miniszterelnökként ellentmondásos helyzetbe került. A kormánypárttal a háta mögött irányíthatta a központi végrehajtó hatalmat, ám ez a párt, a Keresztény-Keresztyén Kisgazda-, Földmíves- és Polgári Párt (Egységes Párt) két szempontból sem volt alkalmas az ő céljainak megvalósítására. Egyrészt azért, mert olyan választói klubpárt volt, mely lényegében csak saját országgyűlési képviselőiből és a kormányzatot a törvényhatóságokban képviselő főispánokból állt. Nem voltak helyi (községi, városi) pártszervezetei és állandó aktivitást kifejtő, regisztrált tagsága. Ráadásul ez a párt azután is létrehozóját, Bethlent követte, hogy Gömbös átvehette a pártvezéri tiszte. Így nemcsak alkalmatlan volt a társadalom átfogására, hanem – többségének politikai nézetei miatt – legfőbb akadálya is lett a miniszterelnök állam- és társadalom-átalakító tervei realizálásának.

Ezek a viszonyok azt is lehetetlenné tették, hogy az újdonsült kormányfő új, saját pártot hozzon létre. Más megoldást választott: munkatársaival szervezett tömegpárttá alakította a kormánypártot, amely új nevet is kapott. A *Nemzeti Egység Pártja* (NEP) elnevezés önmagában is a politikai célt, a *nemzeti öncélúság* jegyében megteremtendő *nemzeti egységet* deklarálta. Az 1932 őszén kezdődő előkészületek után 1933 júniusától alakították meg a párt helyi szervezeteit, s egy év múlva azt konstatálhatták, hogy nincs olyan települése az országnak, ahol ne lett volna legalább kinevezett vezetősége s néhány tagja. Az országos főtítkárnak már 1933 karácsonyán arról tájékoztatta a sajtót, hogy tagjaik sorában tudhattak 1 823 856 állampolgárt, a mintegy 2 900 000 választójogosult 63%-át. 1935 elején pedig kétmillióra becsülhető a regisztrált tagok száma. Soha ekkora politikai szervezet nem létezett Magyarországon. Sem előtte, sem azóta.

A lakosság támogatását azzal is remélték megnyerni, hogy nem pártot, hanem mozgalmat hirdettek: a Nemzeti Egység Mozgalmát, melyhez minden nemzeti érzelmű magyar állampolgár csatlakozhatott – addigi pártszimpátiáitól függetlenül. *Mozgalmat hirdettek, de pártot szerveztek*. Mégpedig hierarchikusan felépített, vertikálisan tagolt pártot, végletesen centralizált irányítással. A párt működtetését, a helyi szervezetek ellenőrzését az első magyarországi modern pártközpont, a több tucat fizetett alkalmazottat foglalkoztató Országos Központi Pártiroda végezte. Gömbös egész politikájában meghatározó szerepe volt a vezéreszmének. Már első rádiószózatában egyértelművé tette, hogy nem (csak) a párt (melynek vezére akkor még Bethlen volt), hanem az egész nemzet vezérének tekinti magát. „Vezérként állok előttetek” – szólt az ország lakosságához az éteren át.

A centralizált irányításnak fontos eszköze volt, hogy a tagok belépési nyilatkozatot írtak alá, mely a „Vezér” iránti hűségesküvet tartalmazott: „...belépek a Nemzeti Egység Pártjába és a Vezért célkitűzéseiben és munkájában minden erőmmel támogatni kötelességemnek tartom.” Valamennyi szervezeti szint elnökeit és titkárait személy szerint Gömbös nevezte ki, akik a megbízólevélhez mellékelt, nyomdailag előállított válaszlevél visszaküldésével írásban fogadták meg: „...tisztségemet Vezérem iránti feltétlen hűséggel fogom betölteni. A közvetlenül vagy közvetve kapott utasításokat komoly fegyelmezettséggel teljesítem, és minden igyekezettel azon leszek, hogy a belém helyezett bizalomnak teljes egészében megfeleljek. *A fentieket becsületes magyar lelkemre fogadom.*” Ez a formula nem volt egyedi. Azt hirdették, hogy minden *becsületes magyarnak* az így megszervezett NEP-ben a helye. A megfogalmazással azt sugallták, hogy aki nem lép be a pártba, s nem fogad hűséget a „Vezér”-nek, Gömbös Gyulának, az *nem becsületes és nem magyar*.

Mindez új, legalábbis fontos *új jegyekkel gazdagított nemzeti identitás* kialakítását is célozta. Hangsúlyos eleme volt, hogy a „Nemzet” felemelkedésének legfontosabb feltételeként definiálták az „Egység” kialakítását – tekintet nélkül a társadalom sokféle tagoltságára. Az egység kizárólagos megvalósítójának, megtestesítőjének, szervezeti keretének pedig a Nemzeti Egység Pártját (Mozgalmát) tekintették. E logika jegyében: annak, aki a nemzet tagjának vallotta magát, be kellett lépnie a pártba, vál-

lalva a vele járó kötöttségeket. Ezáltal a „Nemzet” azonos lett volna a Nemzeti Egység Pártjával. Az érvelés azonban fordított logikával is megfogalmazódott: az lehet csak tagja a „Nemzet”-nek, aki tagja a NEP-nek. Mindez a „MI” definiálását, egy sajátos „MI”-tudat kialakítását és sulykolását jelentette. És ugyanígy az „ŐK” másféle meghatározását, az identitás újfajta ellenséggéppel történő erősítését is. Azzal, hogy a NEP magát azonosította a nemzettel, s mindenki mást kizárt belőle, az „ŐK”-et, nem a nemzeten belüli politikai ellenfélként, hanem a *nemzeten kívül lévő ellenségként* kezelte.

Elsősorban ez a párt volt hivatott megvalósítani Gömbös politikai céljait: a társadalom „átnevelését” (az „egységes magyar világnézet” megteremtését), ellenőrzését és életének totális megszervezését, valamint az államhatalom kisajátítását.

A helyi pártszervezeteknek kezdettől feladatuk volt, hogy kezdeményező, irányító szerepet játsszanak a településükön. Ezt kívánták egységes rendszerré szervezni az 1935. évi választási siker után az ún. társadalmi tevékenységi csoportok létesítése révén (ugyanazon év őszén). A hierarchikus struktúrát alkotó, országos, megyei, járási és helyi szinten egyaránt megszervezendő *női, ifjúsági, gazdasági, népművelési és propagandacsoportok* arra kötelezték, hogy a falu/város életének minden fontos részletére kiterjedő tevékenységet folytassanak. Irányító szerepüket érvényesíteniük kellett (volna) a munkaalkalmak teremtésétől, egyes foglalkozásokra történő felkészítésen, a közös termelés és az előállított termékek értékesítésének megszervezésén, a legkülönbözőbb népiéleti, közegészségügyi és gyermeknevelési feladatok ellátásán, a testnevelés és a sportélet szervezésén át a helyi hagyományok őrzéséig, az ismeretterjesztésig és a kulturális élet minden területének összefogásáig. A szervezőmunka nélkülözhetetlen elemének tekintették a Nemzeti Egység Pártja – fenti célokat szolgáló – intézményeinek, együtteseinek (Nemzeti Egység műhelye, népkonyhája, szülőotthona, napközije, testedző csapata, műkedvelő gárdája, énekkara, zenekara, szavalókórusa, kölcsönkönyvtára, népi gyűjteménye stb. – összesen 14 intézménytípus) létesítését. Az említett munkacsoportoknak el kellett érniük, hogy az adott területen hasonló feladatokat ellátó civil szervezetek, magánszemélyek vagy csatlakozzanak a Nemzeti Egység Pártjához, vagy működjenek együtt vele – a párt aktivistáira hagyva az irányítást. A dokumentumban is deklarált végső cél az volt, hogy „...a jövőben ezek a különálló akciók teljesen szűnjenek meg és mindenféle [...] akciót a Nemzeti Egység tevékenységét is” a NEP akcióinak segítségével korlátozták volna.

A település lakosságának folyamatos megfigyelése és ellenőrzése a választók 40–45 fős csoportjainak élére állított választmányi tagok feladata volt, akiket az adott csoport társadalmi és politikai vezetőjének tekintettek, függetlenül a hozzájuk besoroltak politikai hovatartozásától. A különböző szervezeti szintek vezetői havonként, negyedévenként, félévenként vagy évenként adtak számot nyomdailag előállított űrlapokon a felettes szerveknek a szervezet helyzetéről, a település gazdasági, társadalmi eseményeiről, a többi politikai párt helyi szervezetének működéséről, a befolyásos személyek párt-szimpatiajáról stb.

Mindezek révén a NEP szervezeti kereteit felhasználva kívánták pótolni az érdekképviselési rendszer hiányát is. Erre más módon is kísérletet tettek. 1935 tavaszán hozták létre a *Nemzeti Munkaközpont – Magyar Munkások Országos Szövetsége* nevű szervezetet. Alapszabálya szerint: „A hazafias, nemzeti alapon működő szövetség célja a *pártpolitika kizárásával* tagjainak erkölcsi, anyagi, társadalmi, kulturális és jóléti érdekeit szolgálni, megóvni és azokat előmozdítani, mindenkor tekintettel a *nemzet egyetemes érdekeire*.” Az árulkodó megfogalmazás és a cél realizálásának felsorolt eszközei egyértelművé teszik a valós szándékokat: 1. a munkavállalókat (mindenekelőtt az ipari munkásságot) kivonni az *osztályalapon* szerveződő és *politikailag a szociáldemokrata párthoz kötődő szakszervezetek* befolyása alól; 2. létrehozni azokat az érdekegyeztető, képzési és egyéb fórumokat, melyeket az

érdekképviselési rendszer keretében kívántak működtetni. A nemzeti jelleget és a *nemzet egyetemes érdekeinek* érvényesítését pedig azzal (is) kívánták garantálni, hogy a megújított szövetség elnöke a nemzettel azonosított Nemzeti Egység Pártjának országos ügyvezető főtitkára vitéz beretei Marton Béla lett.

Ezek a törekvések a magyar politikai életben jórészt ismeretlen gyakorlatot igyekeztek meghonosítani, olyat, ami egyrészt radikálisan beszűkítette volna a társadalom önszerveződési lehetőségeit, s általuk megvalósuló érdekérvényesítését. Ez a társadalomszervezési metódus egyúttal a korabeli alkotmányos, illetve törvényes keretek között működő állami intézmények és önkormányzatok jogosítványainak, hatáskörének súlyos csorbitását is előidézte volna – mindenféle jogi (törvényi, rendeleti) felhatalmazás nélkül.

A kezdeményezések azonban sorra kudarcot vallottak. A társadalmi tevékenységi csoportok jószerevével létre sem jöttek, s 1935–1936 fordulóján a NEP vezetése – beleértve a vezért, Gömböst – visszavonulni kényszerült. A csoportok szervezéséről nem mondtak le ugyan, de létesítésüket nem szorgalmazták, feladatukat pedig a közigazgatás és a mások által működtetett egyesületek, szervezetek munkájának segítésére korlátozták. A Nemzeti Munkaközpont sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Taglétszáma 1936–1937-ben mindössze 6000 fő körül mozgott, ami töredéke volt a szakszervezetek 200 ezer főnyi tagságának. A folyamatot betetézte a módosított érdekképviselési törvénytervezet másodszori elbukása 1936-ban.

Az államhatalomnak a párt által történő kisajátításához pedig a NEP országos szervezeti hálózata és hatalmas tagsága sem teremtette meg az elégséges feltételeket. Pedig az ezzel kapcsolatos eltökéltséget már az 1933 augusztusában kifejezésre juttatták a NEP Országos Központi Irodájának szervezeti felépítését és munkarendjét szabályozó dokumentumban. A bevezető szerint az iroda feladata „...a *Nemzeti Mozgalom* gyakorlati megvalósítása, *egész állami életünkbe történő átültetése* [...] annak a célkitűzésnek a tudatában [...], hogy *egész állami életünknek mihamarabb elválaszthatatlanul egyet kell jelentenie a Vezérnek az ország jövőjét biztosítani hivatott Nemzeti Mozgalmával.*” Ez nem jelentett volna mást, mint az államszervezet „Gleichschaltung”-ját, amit Hitler Harmadik Birodalmában csak hónapokkal később, december 1-jén kodifikáltak a párt és az állam egységét deklaráló törvényben.

Jóllehet Gömbös tervei nem valósultak meg, tanulságai fontosak. A nemzeti egység kizárólagos megtestesítőjeként kezelték a Gömbös által irányított NEP-et, melyben tömöríteni akarták a választók összességét. Elképzelései szerint ez a párt volt hivatott szervezni a társadalom egész életét és korlátlanul uralni az államszervezetet. S tehette volna mindezt a Gömbös által meghatározott „nemzeti érdekek” megvalósítása céljával és a megfelelő szervezeti keretek között. Ez a koncepció pedig nem más, mint egy diktatórikus vezéri állam terve, mely a korabeli magyar társadalom meghatározó része, benne a kormánypárt – mi több, a kormány – felelős személyiségei ellenállása következtében nem valósulhatott meg.

FÁBRY BÉLA

A Nemzeti Pedagógus Kar helye és szerepe az orbáni állam totális oktatási rendszerében

A Nemzeti Pedagógus Kar (NPK) szerepe a 20. századi keresztény-nemzeti kurzus világát idéző orbáni államban az, hogy továbbépítse, illetve bebetonozza a hatalom egyik alrendszere, az oktatás általa újonnan kialakított rendjét, az oktatás kulcstényezőinek egyik (kisebb) részét bevonja a rendszer legitimálóinak a körébe, az aránytalanul nagyobb részt pedig sakkban tartsa, kiiktatva a társadalmi együttműködés hosszú idő alatt kialakult demokratikus rendszerét.

P. Bourdieu a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének folyamatában központi jelentőséget tulajdonított a kulturális és szimbolikus tényezőknek. Az, hogy a hatalmi helyzetben lévők képesek ráerőltetni saját kulturális produktumaikat és szimbólumaikat a társadalom többi részére, alapvető szerepet játszik a hatalmi viszonyok újratermelődésében (szimbolikus erőszak). A FIDESZ vezérelte állam a teljes állami és társadalmi rendszert ellenőrzése és irányítása alá kívánja vonni. Egyrészt a hatalom birtokosai és vazallusai személyes hatalmát és vagyonosodását szolgálja, másrészt igyekszik ellehetetleníteni a politikai ellenfelek és a kritikus tényezők szabad mozgását és lehetőségeit. Ez a társadalom minden alrendszerének a biztonságos kézbentartását igényli. Politikailag ezt az álrúhas diktatúra és a vazallokrácia, a teljes intézményrendszer jogi bebiztosítása, a civil szféra kötőfékre vétele oldja meg; gazdaságilag a vazallusréteg anyagi megerősítése, bizonyos ágak államosítása, az európai pénzeknek a kormány számára előnyös csatornába terelése; kulturálisan a nyilvánosság felületeinek monopolisztikus birtoklása jogi, szervezeti, pénzügyi és személyi eszközökkel.

Az orbáni állam a két világháború közötti keresztény-nemzeti kurzust tekinti követendő példának, ennek a reinkarnációján dolgozik. Ezt szolgálja a Horthy-, a Bethlen-, a Klebelsberg-kultusz. A kormányzást az egykori Egységes Párt mintájára a leválthatatlan egypárt révén kívánja örökéletűvé tenni; eszközeiben is ugyanazokat a patenteket használja: erős, rendteremtő állam, állandóan túlfűtött nemzeti retorika és szimbolika, a határon túli magyarság provokatív kezelése, a szekularizált állam lebontása, az egyházak (különösen a katolikus egyház) kiemelt támogatása; az alkotmányosan bünyösnek nyilvánított baloldal diszkreditálása és kiiktatása, az igazságszolgáltatás fontos elemeinek politika eszközként való felhasználása. Ennek engedelmes eszközévé teszi a törvényhozást (egészen az alaptörvényig), a középszintű igazgatást, az ügyészségeket, a választási rendszert, a médiairányítást.

Az oktatás területén megbontotta azt a kiegyensúlyozott rendszert, amely 1985-től 2010-ig működött, mindent az ellenkezőjére fordítva. A decentralizált, az alkotó törekvéseknek helyet adó tervezést uniformizált tantervvel váltotta föl. A sokszínű iskolarendszert fölbomlasztotta és egyenirányítottá tette, a tartalmi és módszertani értelemben egyaránt modernizálódó iskolát, a befogadó iskola törekvését, a szakmai és társadalmi párbeszéd igényének utat nyitó intézményeket ellehetetlenítette. A FIDESZ 2010. évi második kormányra jutása előtt is akadt probléma bőven, de voltak nemzetközi mércével is kimutatható eredmények. A párt kormánya által végrehajtott paradigmaváltás megtörte a felnövekvő nemzedékek társadalmi munkamegosztásba való bekapcsolódásának az ívét; az iskola-kötelezettség életkori határának leszállításával, a szakiskolák tantervének lebutításával pedig beprogramozta az oktatási rendszerbe a munkaerőpiacba való sikeres bekapcsolódásra alkalmatlan tömeg kialakulását, a tanulók tízezreinek társadalmi lemorzsolódását.

Az orbáni oktatási rendszer elemei a következők:

- *Embereszmény:* függő helyzetben lévő, szolgatudatú ember.
- *Ideológiai alap:* egy klasszikus értelemben nem konzervatív, keresztény-nemzeti gondolkör.
- *Jogi szabályozás:* az alsó szervekig menő központi irányítás törvénybe, rendeletekbe foglalása, az intézményi vezetők jogköreinek minimalizálása.
- *Az iskolarendszerben:* egyközpontú irányítás (KLIK), az önkormányzati iskolák jórészenek egyházi irányítás alá kerülése, a szakképzés „gebinbe” adása.
- *A tanügyigazgatás területén:*
  - az oktatási intézmények igazgatásának kiemelése a közigazgatásból;
  - átláthatatlan, diszkriminatív központi finanszírozás, folyamatos eszköz kivonással;
  - egységes, központilag készített tankönyvek, erős ideológiai indoktrinációval.
- *Az ellenőrzési-értékelési rendszerben:*
  - a tanfelügyelet újlagos bevezetése;
  - a személyi értékelésen alapuló előmeneteli rendszer „életpálya-modellje”;
  - a kényszertagságon alapuló hivatásrend, az NPK létrehozása.

Az NPK hivatalosan meghirdetett célja: legyen a magyar pedagógustársadalom egészét magába foglaló, demokratikusan működő szakmai képviselői szervezet, a kormány szakpolitikai működésében vele együttműködő partner.

Valójában ez a hivatásrend a hatalom meghosszabbított karja az oktatás területén, a pedagógus függésben tartásának, a szabad szakszervezetek háttérbe szorításának, diszkriminációjának az eszköze. Így kapcsolódik az NPK a lakosság féken tartására szolgáló egyéb szervezetek hálózatába, **a totálissá váló orbáni vazallusállam keretében.**

SZÁSZ GÁBOR

A felsőoktatás néhány aktuális problémájáról

Több mint 40 éve dolgozom a műszaki felsőoktatásban, oktatási és kutatási szinten is foglalkozom a képzés minőségével. Már gépészmérnök-hallgatóként is érdekelt az egyetempolitika. Az alsó és középszintű oktatás korántsem az egyetlen terep, ahol a kormányzat politikai háttérrel és szakszerűtlenül avatkozik be a tanítás formálódásába.

Az Emberi Erőforrás Minisztérium illetékes államtitkárságának az egyik fiatal hivatalnoka néhány éve részt vett a felsőoktatási minőségirányítás önértékelési tanfolyamának első napján, és kinyilvánította¹, hogy a hazai felsőoktatás legfőbb feladata a hazafias középosztály helyzetbe hozása. E társadalmi „réteg” léte az osztályellentétek tükrében már önmagában is kérdéses, ám ha sikerülne pontosabban

¹ Minőségpolitikának nevezzük a felső vezetés hosszú időtávú, átfogó és kinyilvánított céljait. A minőségpolitika elérésére szolgáló középtávú, közbülső célokat tekintjük minőségstratégiának. Ezeknek a céloknak a megvalósítására kidolgozott rövid távú célok azok a minőségcélok, amelyek taktikai, operatív jellegűek. Tehát nem az a gond, hogy a minisztérium kinyilvánította távlati célját, hiszen ez feladata is, de annak a jelen tartalma egy demokratikus államban elfogadhatatlan.

körvonalazni, akkor is vitatható lenne a kormány szándéka, mert e csoport előnyben részesítése a társadalom többi osztályának, rendjének és rétegének alulreprezentálásához vezetne. Így a genetika egyik tudományos tétele alapján, amely szerint az öröklött tulajdonságok egyenletesen oszlanak meg a populációban, biztosak lehetünk abban, hogy nem a legjobb adottságú fiatalok kerülnek a felsőoktatásba. A felsőoktatás valójában az öröklött adottságok, a hozott kompetenciák és képességek alapján tudja tehetségessé formálni a hallgatókat, mégpedig az ő tevőleges közreműködésükkel.

A képzési folyamat során a felsőoktatási intézmények számos tudományág eredményeit felhasználják. A tudományt maguk is művelik. E két fő tevékenység végzéséhez korlátozottan állnak rendelkezésre az emberi és tárgyi erőforrások. Éppen ezért a Felsőoktatási Minőségdíj odaítélésekor kiemelten kellene értékelni a *kooperációt*, mert a belföldi versenyen ez jobban szolgálná a *nemzeti érdeket*. A *szolidaritás* ellenében ható korporativizmussal szemben az intézmények közötti együttműködés a *kollegialitást* is fokozná, illetve a rendelkezésre álló erőforrások optimális kihasználását is elősegítené. Ezáltal a hallgatók is jobb szolgáltatásokat vehetnének igénybe, mert nem csupán saját felsőoktatási intézményük erőforrásaitól függne az oktatás színvonala. A hazai kreditrendszer nyitottsága, amely az ún. áthallgatások során szerzett krediteket beszámítja, a hallgatók viszonylag kis hányadát érinti, ezért az intézményközi elszámolás hiánya ma még nem akadályozza ezt, de a kíméletlen versenyre kényszerített felsőoktatási intézmények esetén az áthallgatás akadályokba ütközne. Az állam által elismert és ösztönzött kooperáció másik területe lehetne az intézményközi tudományos diákkör (TDK) is. A TDK-tevékenység a felsőoktatási intézmények minősítésénél ma már kiemelt fontosságú. Emiatt kiélezett verseny esetén ezen a területen sem várható érdemi együttműködés, márpedig a környezetvédelmi, a komplex biztonságirányítási és más interdiszciplináris kutatások esetében szakmailag ez lenne kívánatos.

A felsőoktatási intézmények autonómiája régi és bevált érték. Vezetőik kinevezésekor az illetékes szenátus véleménye a legfontosabb. Ha a kormány valamelyik hivatalnoka ezzel ellentétesen dönt, akkor legyen kötelező e határozat érdemi érvekkel történő alátámasztása. Tartalmilag a legfontosabb autonómia a tanáré, aki mint a tudomány embere, *az egész emberiséget szolgálja*², ezért a lehető legnagyobb szabadságot kell kapnia. Ez pedagógiai szempontból is kívánatos, mert csak az a tanár bír tekintéllyel, akinek önálló véleménye van, és ennek hangot is ad. A tanári tekintély megléte a korszerű tanulásirányításnál is roppant hasznos, és elősegíti a hallgatók és a tanárok közötti bizalom kifejlődését.

Ha az állam által preferált (pl. informatikai, műszaki vagy természettudományi) szakon képez a gazdaság, illetve a közoktatás részére szakembereket egy nem állami, hanem világi alapítványi felsőoktatási intézmény, akkor ezeken a szakokon is legyenek államilag finanszírozott férőhelyek! Ellenkező esetben arra kényszerül a magán felsőoktatási intézmény, hogy beolvadjon valamelyik egyházi felsőoktatási intézménybe, és feladja világi jellegét, ugyanis az egyházi fenntartású intézmények a világi szakjaikra is kapnak állami támogatást.

---

² Fritz Haber Nobel-díjas német kémikus, az I. világháborús német vegyi fegyverek kifejlesztője arra a kérdésre, hogy ezt miként tudja összeegyeztetni tudósi lelkiismeretével, így válaszolt: „a tudós békeidőben az egész emberiséget szolgálja, de háborúban csak a hazáját.” (Szerintem a haza becsületébe gázoló gaztettekkel csak annak vélt érdekét szolgálta, valójában azonban a kárára volt.)

MORVA TAMÁS

A tervezés és a piac a szocializmus építésének eljövendő időszakában

Tézisek a téma elméleti alapjairól.

1. Tervezés: életünk számtalan vonatkozásához szükség van tervezésre, tehát pontosítsuk, itt népgazdasági tervezésről lesz szó, a tervgazdaság központi tervezési funkciójáról.
2. Piac: az árutermelő gazdaságokban a megtermelt javak (termékek és szolgáltatások) értékesítésének valóságos vagy virtuális helye, vagy másként az árukínálat és kereslet találkozásának terepe. A piacgazdaság kifejezést a polgári közgazdasági elméletek szívesen használják az árutermelő gazdaság megnevezés helyett, miáltal a lényegről, az árutermelésről a figyelmet az értékesítés formájára terelik.
3. Az áru abban különbözik a terméktől, hogy nem csak anyagi, fizikai tulajdonságai vannak, hanem a társadalmi munkamegosztásban elkülönült emberek közötti viszonyt fejez ki. Az áru használati értékének ellentéte az áru értéke; a termelő számára az áru használati értéke csak az eladhatóság szempontjából számít, ő az áruban foglalt érték realizálásában érdekelt; a vevő számára az áru értéke a használati értékében van. A használati értéket természetes jellemzők határozzák meg, az értéket az áru előállításához társadalmilag szükséges munkaidő. Használati érték és érték ellentéte megszüli a pénzt, amely az érték megtestesítőjévé válik. Az árutermelő gazdaságokon az értéktörvény uralkodik, vagyis az, hogy az árucserék nagyon eltérő mennyiségi viszonyaiban végső fokon, tendenciájában egyenértékű csere megy végbe.
4. Az árutermelés fejlődésével a pénz mozgása elkülönül, és létrejönnek a tőke 'özönvíz előtti' formái, a kereskedő- és az uzsoratóke. A rabszolgatartó gazdaságokban a meghódított és leigázott emberek is áruvá silányulnak, akiknek élete vagy halála felett a tulajdonos korlátlanul rendelkezik. A rabszolgatartó és a feudális társadalmak alapja a természetes termelés, ebbe ékelődnek be a kisárutermelő és kereskedő városok. Nagy vonalakban eddig az ókor és a középkor gazdasági viszonyairól volt szó.
5. A termelőtőke munkamegosztást valósít meg az üzemeken belül, nagymértékben megnöveli a munka termelékenységét (manufaktúrák, egyszerű kooperáció), majd létrehozza a gépi nagyipart. A termelőtőkével létrejön a bérmunkások osztálya. A bérmunkások meg vannak fosztva munkaerejükön kívül a megélhetés minden más feltételétől. A kapitalista fejlődés mozgatóereje az értéktöbbletért, a profitért vívott harc. A termelő tőke virágzásának korszakában maga alá rendeli a kereskedő és a pénztőkét, kielezi a konkurenciaharcot, az üzemeken belüli szervezettséggel szemben áll a társadalmi termelés piaci anarchiája. A szabad- (nem monopolizált és nem államilag szabályozott) piacon kialakul a termelés fejlődésének új szabályozó törvényszerűsége, az átlagprofitráta. A konkurenciaharcban felgyorsult technikai fejlődés a tőke szerves összetételének (termelési eszközök/munkaerő áru, – holt munka/élőmunka) növekedését, a süllyedő profitráta törvényszerűségét hozza létre. Kieleződnek az újratermelés mozzanatainak közötti ellentétek, a termelés és a fogyasztás ellentéte időszakosan ismétlődő túltermelési válságokat vált ki. A monopóliumok kialakulása felgyorsítja (más esetekben lefékezi) a termelőerők fejlődését, de nem szünteti meg, ellenkezőleg, kielezi a konkurenciát és a termelési anarchiát, valamint a válságokat.
6. Marx bebizonyítja, hogy az árutermelés ellenmondásai törvényszerűen vezetnek a válságokhoz, a polgári közgazdaságtan fő irányzatai által képviselt piaci egyensúlyelméletek a tőke hamis apológiái. Az áruk, mint használati értékek mozgása és újratermelése más ütemben és más pályán halad, mint az érték-pénz-tőke körforgása, de a társadalmi újratermelés összefolyamatában a használati érték sze-

rinti (anyagi, naturális) mozgásai és az érték, pénz, tőke szerinti mozgásai eredményének végső soron szükségképpen találkoznia kell egymással. Ha a társadalmi össztermékből levonjuk az anyagráfordítások és az állóalapok kopásának értékét, megkapjuk a nemzeti jövedelem összegét, amely megegyezik az eredeti jövedelmek összegével.

7. Marx az egyéni tőkék újratermelésének vizsgálatánál azzal a feltevessel élt, hogy a tőke különböző értékalkotórészei (az állandó tőke, a forgótőke munkabérként kifizetett része és a keletkező érték-többlet) megtalálják a piacon a nekik megfelelő árukat. „A tárgyalásnak ez a formális módja a társadalmi ossztőke és e tőke termékértéke [azaz a nemzeti jövedelem felhasználása, M.T.] vizsgálatánál már nem elegendő... ez a mozgás nemcsak értékpótlás, hanem anyagpótlás is, tehát feltétele nemcsak a társadalmi termék értékalkotó részeinek kölcsönös aránya, hanem e részek használati értéke, anyagi alakja is” (Tőke II.).

8. Marx: „Ha azt mondják, hogy nincs általános túltermelés, hanem aránytalanság van a különböző termelési ágak között, akkor ez nem jelent mást, mint hogy a tőkés termelésben az egyes termelési ágak arányossága az aránytalanságból jön létre, mint állandó folyamat, mert itt az egész termelés összefüggése vak törvényként erőszakolja rá magát a termelés szereplőire, ahelyett, hogy mint egyesült értelmük által felismert, s ily módon uralkomak alá hajtott törvény, a termelési folyamatot közös ellenőrzésük alá vetné” (Tőke III.).

9. Marx: „A tőkés termelési mód megszüntetése után, de a társadalmi termelést megtartva, az értékmeghatározás uralkodó marad abban az értelemben, hogy a munkaidő szabályozása és a társadalmi munka elosztása a különböző termelési csoportok között, végül a mindezt átfogó könyvelés lényegesebb lesz, mint valaha” (Tőke III.).

10. Engels: „A termelési eszközöknek a társadalom által történő birtokbavételével kiküszöbölődik az árutermelés és ezzel együtt a terméknek a termelő feletti uralma. A társadalmi termelésen belüli anarchiát tervszerű tudatos szervezettség váltja fel. Az egyedi létezésért folyó küzdelem véget ér. Ezzel válik csak ki az ember, bizonyos értelemben, végérvényesen az állatvilágból, lép át állati létezési feltételekből valóban emberek közé. Az embereket körülvevő életfeltételek köre, amely idáig uralkodott az embereken, most az emberek uralma és ellenőrzése alá kerül, akik most első ízben válnak a természetnek tudatos, valóságos uraivá, mert és amennyiben saját társadalmazásuknak uraivá válnak. Saját társadalmi tevékenységük törvényeit, amelyek idáig idegen, rajtuk uralkodó természeti törvényekként álltak velük szemben, az emberek akkor majd teljes szakismerettel alkalmazzák, s ezzel uralkodnak majd rajtuk. Az emberek saját társadalmazása, amely eddig a természet és történelem által rájuk kényszerítettként állt velük szemben, most az ő szabad tettükké válik. Az objektív hatalmak, amelyek eddig a történelmen uralkodtak, maguknak az embereknek az ellenőrzése alá kerülnek. Csak ettől kezdve fogják az emberek mindinkább tudatosan maguk csinálni történelmüket, csak ettől kezdve lesznek meg az általuk mozgásba hozott társadalmi okoknak túlnyomóan és egyre fokozódó mértékben az általuk akart hatásai is. Ez az emberiség ugrása a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába” (Anti-Dühring).

11. Lenin: „...a kapitalizmus történelmi fejlődésében két mozzanat fontos: 1. a közvetlen termelők naturális gazdaságának átalakulása árugazdasággá és 2. az árugazdaság átalakulása tőkés gazdasággá... Az állandó, tudatosan fenntartott arányosság valóban tervszerűséget jelentene, de nem az az arányosság, amely csak mint szakadatlan ingadozások átlagos mennyisége jön létre...”. (A kapitalizmus fejlődése Oroszországban c. mű vitája: Kritikátlan kritika.)

12. Marx: „A tőkés és a kommunista társadalom között van egy időszak, melyben a tőkés társadalom forradalmi úton kommunista társadalommá alakul át. Ennek megfelel egy politikai átmeneti időszak is, amelynek az állama nem lehet egyéb, mint a proletariátus forradalmi diktatúrája”. (A 12., 13. és 14. pont idézetei Marx A Gothai program kritikájából valók.)

13. Marx a szocializmusról: „Nekünk itt nem olyan kommunista társadalommal van dolgunk, amely a saját alapján kifejlődött, hanem ellenkezőleg, olyanal, amely a tőkés társadalomból éppenhogy keletkezik; amely tehát minden vonatkozásban, gazdaságilag, erkölcsileg, szellemileg még magán viseli annak a régi társadalomnak anyajegyeit, melynek méhéből származik... Itt nyilvánvalóan ugyanaz az elv uralkodik, amely az árucserét szabályozza, amennyiben ez egyenértékek cseréje. A tartalom és a forma megváltozott, mert a megváltozott körülmények között senki a munkáján kívül egyebet nem adhat, és mert másfelől egyéni fogyasztási eszközökön kívül semmi sem mehet át az egyesek tulajdonába. De ami a fogyasztási eszközöknek az egyes termelők közötti elosztását illeti, ugyanaz az elv uralkodik, mint áruegyenértékek cseréjénél, ugyanannyi egyik formában levő munka cserélődik ki ugyanannyi másik formában levő munkával..., hallgatólagosan elismeri természetes kiváltságként az egyenlőtlen egyéni tehetséget és ennek folytán egyenlőtlen egyéni teljesítőképességet... Egyenlő munkateljesítmény és ezért a társadalmi fogyasztási alapon való egyenlő részesedés esetén az egyik gazdagabb, mint a másik stb.”

14. Marx: „A kommunista társadalom egy felsőbb szakaszán, amikor az egyének már nincsenek leigázó módon alárendelve a munkamegosztásnak, és ezzel a szellemi és testi munka ellentéte is eltűnt, amikor a munka nemcsak a létfenntartás eszköze, hanem maga lett a legfőbb létszükséglet; amikor az egyének mindenirányú fejlődésével a termelőerők is növekedtek és a kollektív gazdagság minden forrása bővebben buzog – csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárán egészen átlépni, és csak akkor írhatja zászlájára a társadalom: mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!” (Az írás az MKT 2013. november 16-i tudományos műhelyvitájára készült.)

URI AVNERY*

Vakon Gázában

Hogyan kezdődött Gáza megszállása? Attól függ, honnan akarod kezdeni.

Az első, ma már elfeledett lerohanás az 1956-os szuezi háború idején történt, amikor Izrael elfoglalta a Gázai Övezetet és az egész Sínai-félszigetet. David Ben-Gurion miniszterelnök ekkor deklarálta a „Harmadik Izraeli Királyság” megalapítását. Néhány nappal később azonban megtört hangon közölte: megígérte Dwight Eisenhower elnöknek a visszavonulást az egész Sínai-félszigetről. Egyes izraeli pártok arra ösztökölték, hogy legalább a Gázai Övezetet tartsa meg, de ő ezt elutasította. Nem akart néhány százezerrel több arabot Izraelben.

Jobb a jelenlegi megszállás kezdetét 1967-re tenni. Egy barátom emlékeztetett arra a cikkemre, amelyet kevesebb, mint két évvel a hatnapos háború után írtam, amelyben Gázát újra megszálltuk. Éppen akkoriban figyeltem fel arra, hogy két arab útépítő munkás, az egyik a Nyugati Partról (Ciszjordániából), a másik a Gázai Övezetből, akik pontosan ugyanazt a munkát végzik, különböző bért kapnak. A gázai embernek sokkal kisebb volt a bére. A Knesset tagja voltam, kérdéseket tettem fel. Egy magas beosztású tisztviselő elmagyarázta nekem, hogy ez politikai kérdés. A cél az – magyarázta –, hogy az arabokat Gázából való távozásra készítsék. Telepedjenek le a Nyugati Parton vagy másutt, hogy

* Uri Avnery a kiemelkedő izraeli békeszervezet, a Gush Shalom elnöke.

szétszórják az akkor az Övezetben élő 400 ezer arabot, akik korábban jórészt Izraelből menekültek oda. Ez nyilván sikertelen volt, hiszen jelenleg már mintegy 1,8 millióan laknak ott.

Aztán, 1969 februárjában figyelmeztettem: „Ha így folytatjuk, borzasztó választással kerülünk szembe: az egész országra kiterjedő terrorhullámtól fogunk szenvedni, vagy olyan brutális bosszúhadjáratot és elnyomást valósítunk meg, amely megrontja a lelkünket, és az elítélésünket okozza az egész világon.”

Ezt nem (csak) azért említem, hogy a saját kürtömet fújjam, hanem, hogy rámutassak, bármely épeszű ember előre láthatta, mi van készülőben.

Hosszú idő kellett ahhoz, hogy Gáza a mai helyzetbe jusson.

Volt ugyanis egy jobb időszak. Emlékszem egy estére Gázában, a '90-es évek közepén. Részt vettem egy palesztin konferencián (a foglyokról), mely néhány napig tartott, és a házigazdám meghívtak egy tengerparti szállodába. Gáza akkoriban kellemes hely volt. Késő este sétáltunk egyet a központi bulváron. Barátságos beszélgetéseket folytattunk az emberekkel, akik látták, hogy izraeliek vagyunk. Boldogok voltunk.

Arra a napra is emlékszem, amikor az izraeli hadsereg 2005-ben kivonult az Övezet nagy részéből. Gáza város közelében állt egy hatalmas, sokemeletes őrtorony, „hogya az izraeli katonák minden ablakba benézhesenek Gázában”. Amikor a katonák kivonultak, felmástrom a tetejére boldog fiúk százai mellett, akik fel-le másztak, mint az angyalok a létrán Jákob álmában, a Bibliában. Újra boldogok voltunk. Az akkori fiúk most valószínűleg Hamasz-tagok.

Mindez akkor történt, amikor Yasser Arafat, aki egy gázai család fia, visszatért Palesztinába, és Gázában állította fel a főhadiszállását. Gyönyörű légikikötőt építettek. Nagy tengeri kikötő terveit latolgatták.

Egy nagy holland kikötőépítő cég diszkrétan megkeresett és kért, hogy felhasználva baráti kapcsolatokat Arafattal, szerezzem meg a munkát nekik. Utaltak arra, hogy nagyon hálásak lesznek. Udvariasan elutasítottam őket. Arafattal való ismeretségem éveit sosem kértem tőle szívességet. Azt hiszem, hogy ez volt az alapja az eléggé furcsa barátságunknak.

Ha a kikötő felépült volna, Gáza virágzó kereskedelmi központtá vált volna. Az életszínvonal meredeken nőtt volna, gyengült volna az emberek hajlama, hogy radikális iszlám pártra szavazzanak.

Miért nem így történt? Mert Izrael elutasította a kikötő építésének engedélyezését. Ugyanakkor az 1993-as oszlói egyezményben szereplő vállalással ellentétben, Izrael minden átjárást elvágott az Övezet és a Nyugati Part között. A cél egy életképes palesztin állam megalapítása bármely lehetőségének a megátláása volt.

Igaz, Ariel Sharon miniszterelnök kiürített több mint egy tucat zsidó telepet a gázai tengerpart mentén. Az egyik jobboldali duma szerint: „Kiürítettük az egész Gázai Sávot, és mit kaptunk cserébe? Qassam rakétákat!” Tehát: nem adhatjuk fel a területet.

Ezért Sharon nem adta át az Övezetet a palesztin hatóságnak. Az izraeliek az „egyoldali” dolgok eszméjének a megszállottjai. A hadsereg kivonult, az Övezetet káoszban hagyták, kormány nélkül, a két oldal közti minden megegyezés nélkül. Gáza nyomorúságba süllyedt.

A 2006-ban, a Jimmy Carter exelnök felügyelete alatt tartott palesztin választásokon, a Gázai Övezet népe – mint a Nyugati Part népe is – relatív többséget adott a Hamasz pártnak. Amikor azonban a

Hamasztól megtagadták a hatalmat (*Izrael, az USA és az EU elutasította a Palesztin Hatóság elismerését – a szerk.*), az erővel vette be a Gázai Övezetet, és a lakosság tapsolt.

Az izraeli kormány blokáddal válaszolt. Csak a megszálló hatóságok által jóváhagyott árukat engedték be korlátozott mennyiségben. Egy amerikai szenátor botrányt csapott, amikor azt találta, hogy a térszót biztonsági kockázatnak tekintették, és nem engedték be. És gyakorlatilag semmit sem engedtek ki az Övezetből, ami ugyebár a „fegyvercsempészet” és a „biztonság” szemszögéből érthetetlen, de a „fojtogatáséból” világos. A munkanélküliség majdnem 60%-ot ért el.

A Sáv durván 40 km hosszú és 10 km széles. Északon és keleten Izraellel határos, nyugaton a tengerrel, amelyet az izraeli hadiflotta ellenőriz. Délen az az Egyiptom a szomszédja, melyet most egy Izraellel szövetséges, brutális antiiszlám diktatúra kormányoz. A szólás szerint a Gázai Övezet „a világ legnagyobb szabadtéri börtöne”.

Most mindkét oldal azt hangoztatja, hogy véget akar vetni ennek a helyzetnek. De ez alatt két nagyon különböző dolgot értenek. Az izraeli oldal a blokád fenntartását akarja, bár liberálisabb formában. A térszót és sok egyebet beengednek az Övezetbe, de szigorú felügyelet alatt. Nem lehet repülőtér, sem tengeri kikötő. A Hamasz újrafegyverzését meg kell gátolni.

A palesztin oldal a blokád megszüntetését akarja, egyszer és mindenkorra, jogilag körülbástyázva. Saját kikötőt és repülőtérrel akarnak. Nem ellenzik a felügyeletet, nemzetközit vagy a Mahmoud Abbas vezette palesztin egységkormányt.

Hogyan lehet négyesíteni ezt a kört, különösen, amikor a „közvetítő” az egyiptomi diktátor, aki gyakorlatilag Izrael ügynökeként működik? A helyzet egyik jellemzője, hogy az USA eltűnt, mint közvetítő. John Kerryt – sikertelen békeközvetítő erőfeszítései után – most általában semmibe veszik az egész Közel-Keleten.

Izrael nem tudja „elpusztítani” a Hamaszt, úgy ahogy azt a mi félfasiszta politikusaink (a kormányban is) hangosan követelik. Valójában nem is akarják felszámolni. Ha a Hamaszt „elpusztítják”, Gázát át kell adni a palesztin hatóságnak (azaz a Fatahnak). Ez a Nyugati Part és Gáza újraegyesítését jelentené, Izrael hosszú és sikeres erőfeszítései után, mellyel szétválasztotta azokat.

Ha a Hamasz megmarad, Izrael nem engedheti meg a „terrorszervezet” prosperálását. A blokád lazítása csak korlátozott lesz, ha egyáltalán lesz. A lakosság még inkább a magáénak fogja tekinteni a Hamaszt, revánsról álmódzva az Izrael által e háborúban okozott szörnyű pusztításért. A következő háború mindjárt itt lesz a nyakunkon, mint ahogyan egyébként majd minden izraeli gondolja.

Végül oda jutunk vissza, ahol korábban voltunk.

Gázában nem lehet valódi megoldás Palesztina, mint ország ügyének valódi megoldása nélkül. A blokád be kell fejezni mindkét oldal alapvető biztonsági problémáinak megfelelő kezelésével. Újra egyesíteni kell a Gázai Övezetet és a Nyugati Partot (Kelet-Jeruzsálemmel együtt). Végre meg kell nyitni a két terület között az oszlói egyezményben megígért négy „biztonságos átjárót”. Meg kell tartani a régen esedékes palesztin elnök- és parlamenti választásokat, új kormánynak kell alakulnia, amelyet minden palesztin frakció elfogad és a világközösség, beleértve Izraelt és az USA-t, elismer.

Kétállami megoldáson alapuló, komoly béketárgyalásokat kell kezdeni és ésszerű időn belül eredményesen lezárni. A Hamasznak formálisan vállalnia kell az e tárgyalásokon elért békeszerződés elfogadását. Izrael jogos biztonsági kérdéseit meg kell oldani.

A gázai kikötőt meg kell nyitni, az Övezetet és az egész palesztin államot képessé kell tenni áruk importjára és exportjára.

Nincs értelme megpróbálni e problémák valamelyikét külön „megoldani”. Ezeket együtt kell megoldani! Ezeket csak együtt lehet megoldani! Hacsak „mi” együtt – izraeliek és palesztinok – nem akarunk körbe-körbe járni reménység és megváltás nélkül a háború szorításába zárva. *(Fordította: Szende György. Kissé rövidítve. <http://www.truth-out.org/opinion/item/25673-eyeless-in-gaza>, 2014. aug. 19.)*

WILLIAM RIVER PITT

Örök háború (ISIS)

Amikor tizenegy éve szabadjára engedték a háborúkat Irakban, majdnem azonnal két dolgot tettünk. 1) Eltávolítottuk a szunnita vezetésű kormányt Bagdadban és közvetlenül Irán által ellenőrzött síta kormányt ültettünk a helyére, amely az életet pokollá tette az iraki szunniták számára. Ezért millióik menekültek el Irakból és elárasztották Szíriát, destabilizálva az országot. 2) Feloszlattuk az akkori iraki hadsereget, amely az USA és Irán elleni harcokban edzett szunnita háborús veteránokból állt. Ezek a kirúgott és feldühített háborús veteránok nyilván az ISIS sorait dagasztották, ami nemcsak a vitézségüket magyarázza a csatatéren, hanem az ügyességüket is az olyasfajta rémes propaganda alkalmazásában, amilyent az USA média behabzsol, és úgy terjed, mint a penész az avas vajás kenyéren.

Azután, néhány évvel később, amikor Szíria kezdett szétesni a menekült milliók súlya alatt, az USA Obama elnök irányításával aktívan kezdte pártolni a szíriai lázadókat, hogy megdöntsék Asszad rezsimjét. Ez addig tartott, míg meg nem született az ISIS, végigseper Dél-Szírián és Észak-Irakon, összezecsapott az iraki hadsereggel és a kurd fegyveres csapatokkal, a pesmergával (kurd fegyveres erőkkkel – *a szerk.*), az interneten lefejezéseket mutatott be... és most persze mi bombázunk, Szíriát védve ugyanazoktól a lázadó csoportoktól, amelyeknek mindössze két éve még szurkoltunk...

Most arra hivatkozunk, hogy Irak és Szíria túl gyenge ahhoz, hogy megvédje magát. Ezekben az indoklásokban azonban sehol sincs annak az elismerése, hogy az USA aktívan destabilizálta Szíriát az utolsó két évben, segítve a szíriai lázadókat, ténylegesen segítve az ISIS létrehozását. Annak elismerése sem szerepel, hogy Irak azért gyenge, mert 24 éve bombázzuk, 2003 óta erőteljesen, nem is beszélve az iraki háborús menekültválságról, amely elsősorban Szíriát segített alávetni.

Látható, azért kell bombáznunk őket, mert bombáztuk őket, aztán elbocsájtottuk az iraki hadsereget és az ISIS-nek adtunk egy halom harcedzett veteránt, a lehetőségét annak, hogy visszavegyék az országot, amelyet elvesztettek, amikor bombáztuk őket. Aztán bombáztuk őket még, hogy igazán megharagítsuk őket, aztán bátorítottuk az embereket, akiket bombáztunk, hogy bombázzák Szíriát, mert Asszad rossz, de most Asszad kevésbé rossz, mert bombáznunk kell az embereket, akik bombázni próbálják őt, mert félünk, hogy bombázni fognak minket, köszönhetően a médianak, amely elkeseredetten meg akar győzni minket, hogy mindannyiunkat bombázni készülnek. *(Fordította: Szende György. Rövidítve. <http://truth-out.org/opinion/item/26422-war-eternal-one-man-gathers-what-another-man-spills>)*

NAGYÍTÓ

Vörös csillag, sarló és kalapács

dr. Magyar Gábor ügyvéd közleményéből: „Az európai emberi jogi egyezmény kontinensszerte egy-séges értelmezése és tiszteletben tartása felett örökdő strasbourgi bíróság...” 2014. szeptember 23-i döntése értelmében: „A ma kihirdetett ítéletek újdonsága az, hogy nem csak az ötágú vörös csillag, hanem a sarló-kalapács nyilvános használatának indokolatlan korlátozása is egyezménysértő. Ráadásul az egyezménysértés megállapításához nem szükséges, hogy a jelképhasználóval szemben büntetőeljárás induljon; elegendő, ha a politikai véleménynyilvánítás miatt rendőri intézkedésre (elfogás, előállítás) kerül sor.” A strasbourgi bíróság a Horváth Sándor Tibor és Vajnai Attila kontra Magyarország ügyben a sértetteknek kártérítést ítelt meg. (<http://www.munkaspart-2006.hu/hirek/friss-strasbourggi-iteletek-a-munkasmozgalmi-jelkepek-ugyeben.html>)

Az európai jog szerint nem csupán „ismeretterjesztő illusztráció.”

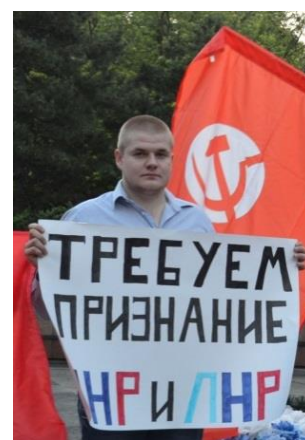
Marx-Engels Központ alakult Berlinben

2013. október 5-én, Berlin Charlottenburg kerületében, a Spiegelhagenstraße 13 szám alatt, Marx-Engels-Központ (Marx-Engels-Zentrum - MEZ) nyílt. Azóta befejeződött egy szemeszter 27 rendezvénnel, előadásokkal, szemináriumokkal és kulturális műsorokkal, összesen 600 résztvevővel, amit jó eredménynek gondolnak. Az intézményt a wuppertali Marx-Engels Alapítvány berlini fiálájává, illetve együttműködő partnerévé akarják fejleszteni, habár sajátos programmal. A *junge Welt* című baloldali ifjúsági lap riporterének a centrum alapítói és vezetői, Marianna Schauzut és Andreas Wehrt nyilatkozott. Céljuk, hogy marxista képzést nyújtsanak. Andreas Wehrt mondja: „Szeretnénk egy 'ökumenikus' baloldalt reprezentálni, ezért egyetlen párthoz vagy mozgalomhoz sem kötődünk közvetlenül. Más, politikai értelemben viszont 'pártosak' vagyunk. Vagyis azon a véleményen vagyunk, hogy ha egy másik társadalmi rendre van szükség, ehhez szakítani kell majd az eddigivel. Ez pedig kemény intézkedéseket kíván a gazdaságban, például a monopóliumok társadalmi ellenőrzés alá vételét. Persze olyan átalakulás, amely súrlódás és ellenállás nélkül a kapitalizmust szocializmussá változtatná, nem lehetséges. Ezért a MEZ-ben ismételten beszélünk a jelenségek gazdasági okairól, a

fennálló imperialista viszonyokról, és arról, mit kell tennünk a leküzdésükért. Érzékeljük a növekvő igényt arra, hogy a marxista politika ilyen alapkérdéseivel újra foglalkozzunk, és ne hagyjuk magunkat tovább közhelyekkel etetni. Más kifejezéssel: nem akarjuk megkerülni az alapkérdéseket. Emiatt olykor tradicionalistáknak neveznek bennünket, erre azonban inkább büszkéek vagyunk.” (Kiemelés tőlem: a szerk. A cikket jelen honlapunk Mozgalom című rovatában olvashatják nagyobb terjedelemben. Forrás: <http://www.jungewelt.de/2014/09-03/009.php>)

Újabb odesszai megfélemlítés

Szeptember 12-én éjszaka az Ukrán Belbiztonsági Szolgálat (SBU) letartóztatott három fiatal aktivistát: Vladislav Wojciechowskit, a Borotba aktivistáját (az odesszai Szakszervezeti Székháznál május 2-án elkövetett, 48 halálos áldozatot követelő fasiszta mészárlás megmenekültjét, a www.2may.org oldal egyik szerkesztőjét), Pavel Shishmant, az Ukrajnai Kommunista Párt és Nikolaj Popovot, a Fiala Kommunisták tagját.

Wojciechowski május 2-án a fasiszta vérengzés után (a szakadt pólóban), valamint egy tüntetésen, ahol a Donyecki és a Luganszki Népköztársaság elismerését követeli

Azzal vádolják őket, hogy az „Ukrán Vöröshadsereg” tagjaként merénylet elkövetésére készültek. Az elfogásukban náci „önvédelmi” félkatonai csoportok is részt vettek, letartóztatásukkor durva erőszakot alkalmaztak. (<http://ukraineantifascistsolidarity.wordpress.com/2014/09/15/left-wing-activists-arrested-and-tortured-in-odessa/>)

Kuba segít a legtöbbet az ebola elleni küzdelemben

Az Egészségügyi Világszervezet, a WHO szerint Kuba adja a legnagyobb egészségügyi személyzetet az ebolás betegek gyógyításához Nyugat-Afrikában, többet, mint a Vöröskereszt, vagy bármelyik gazdag ország. 83 kubai orvos és ápoló érkezik Libériába és Guineába, 165-en már Sierra Leonében vannak. (BBC 2014. október 22: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-29732291>)

***

A Marx Károly Társaság közleményei

- A Marx Károly Társaság és a Május Elseje Társaság Fáklya Klubjának közös havi Fórumán, júniusban, Szanyi Tibor: Balra a jövő! (Az MSZP-ről és az európai baloldaltól.) címen tartott előadást. Szanyi egyetértett azzal, hogy csak a lakosság és a civilszervezetek felé nyitás, egy határozottabban baloldali, szociális program erősíthetné meg az MSZP-t.
- Marx aktualitása korunkban címmel konferenciát tartottunk a Marx Károly Társaság megalakulásának 25. évfordulója alkalmából, október 14-én. Társaságunk alakulásának körülményeiről Harsányi Iván történész tartott előadást. Mintegy 70 résztvevő hallgatta meg a magas színvonalas előadásokat. A 15 előadás lényegi összefoglalóit a Dialektika következő számaiban tesszük közzé.
- Az MKT vezetősége gratulált Horváth Sándor Tibornak és Vajnai Attilának, akik a strasbourgi emberi jogi bíróságon pert nyertek a magyar állam ellen az ötágú vörös csillag, és a sarlókalapács nyilvános használatának ügyében. (Az ítéletről a Nagyító c. rovatunkban olvashatnak kicsit részletesebben.)

MARXISTA ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR

www.marx.4u.hu

www.marx.2u.hu

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszakos lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke

Tel: 06-20-3111943

Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság

Nyilvántartási szám: 75/763/1997

Internet: dialektika.hu

Felelős szerkesztő: dr. Tenner György

OTP-számlaszám: 11711041-20859590